

T.C
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
MÜZİK EĞİTİMİ BİLİM DALI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ORTA VE AĞIR DÜZEY ZİHİNSEL ENGELLİLERDE MÜZİK ETKİNLİK
UYGULAMALARINA YÖNELİK ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sena ÖZTAŞ

Malatya 2023

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
MÜZİK EĞİTİMİ BİLİM DALI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ORTA VE AĞIR DÜZEY ZİHİNSEL ENGELLİLERDE
MÜZİK ETKİNLİK UYGULAMALARINA YÖNELİK ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sena ÖZTAŞ

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Betül KARAGÖZ DURSUN

Malatya-2023

	KABUL ONAY FORMU	Doküman No	İNÜ-KYS-FRM-142
		Yayın Tarihi	19.08.2019
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ		Revizyon No	
		Revizyon Tarihi	

**İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ**

**ORTA VE AĞIR DERECE ZİHİNSEL ENGELLİLERDE
MÜZİK EĞİTİMİ UYGULAMALARINA YÖNELİK
ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Betül KARAGÖZ DURSUN

HAZIRLAYAN

Sena ÖZTAŞ

Jürimiz tarafından 31/08/2023 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda butez **oy birliği** ile başarılı bulunarak Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyelerinin Unvanı Adı Soyadı

İmza

1.Doç. Dr. Ali Korkut ULUDAĞ

2.Doç. Dr. Ozan EROY

3.Dr. Öğr. Üyesi Betül KARAGÖZ DURSUN

O N A Y

Bu tez, İnönü Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından kabul edilmiş ve Enstitü Yönetim Kurulu'nun .../.../20... tarih ve 20.../..... sayılı Kararıyla da uygun görülmüştür.

Doç. Dr. Eyüp İZCİ

Enstitü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Dr. Öğr. Üyesi Betül KARAGÖZ DURSUN danışmanlığındaki yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “Orta ve Ağır Düzey Zihinsel Engellilerde Müzik Etkinlik Uygulamalarına Yönelik Öğretmen Görüşleri” başlıklı çalışmamın etik olmayan ve bilimsel ahlak ile değerler dışına çıkan bir yardıma başvurmadan yazıldığını ve faydalandığım tüm kaynakların metin içinde ve kaynakçada yöntemi doğrultusunda tarafımda belirtildiğini onurumla doğrularım.

Sena ÖZTAŞ

ÖNSÖZ

Bu araştırmada orta ve ağır düzey zihinsel engelli öğrenciler için müzik ve oyun dersi öğretim programlarında yer alan etkinliklere yönelik öğretmen görüşlerine başvurularak bir değerlendirme yapılmıştır. Bir eğitimci olarak günümüz öğretmenlerinin yaşadıkları zorlukların bir kısmına şahit olmaktayız. Özellikle özel eğitim alanında sorunların daha fazla olduğu görülmekte ve bilinmektedir. Var olan bu sorunların temelinde yapılmış benzer çalışmalardan esinlenerek alana farklı bir bakış açısı ile katkı sağlamak amacıyla böyle bir konu üzerinde çalıştım.

Beni bu çalışmaya yönlendiren ve çalışmanın bütün aşamalarında gerek akademik desteğini, gerekse manevi desteğini eksik etmeyen ve akademik kariyerin ilk basamağı olan Yüksek lisans tezimi bitirmeme yardımcı olan kıymetli danışman hocam sayın Dr. Öğretim Üyesi Betül KARAGÖZ DURSUN'a sonsuz teşekkürü borç bilirim.

Ayrıca tez savunma jürimde bulunan ve desteklerini esirgemeyen değerli hocalarım Doç. Dr. Ali Korkut ULUDAĞ ve Doç. Dr. Ozan EROY' a teşekkürü borç bilirim.

Çalışmamda sorularımı yönelttiğim ve cevaplarıyla bana yardımcı olan değerli öğretmen arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Çalışmamın en başından beri desteğini esirgemeyen eşim Dr. Mehmet ÖZTAŞ' a teşekkürü borç bilirim.

Her zaman yanımda olan, desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen annem Zeynep Çiçek ÇANKIR' a ve babam Ahmet ÇANKIR' a, sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

ORTA VE AĞIR DÜZEY ZİHİNSEL ENGELLİLERDE MÜZİK ETKİNLİK UYGULAMALARINA YÖNELİK ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

ÖZTAŞ, Sena

Yüksek Lisans, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Betül KARAGÖZ DURSUN

Eylül-2023

Bu araştırmada orta ve ağır düzey zihinsel engellilerde müzik etkinlik uygulamalarına yönelik öğretmen görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla Orta-Ağır Zihinsel Engeli ve Otizm Spektrum Bozukluğu olan öğrenciler için hazırlanmış olan Müzik ve Oyun Dersi Öğretim Programı derinlemesine incelenerek programda yer alan etkinliklerin öğrenciler üzerindeki etkisine yönelik öğretmen görüşlerine başvurulmuştur. Çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması deseni kullanılmıştır. Araştırmaya veri toplamak amacıyla özel eğitimde derse giren 15 sınıf öğretmeni ve müzik öğretmenine araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan kişisel bilgi formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formları uygulanmıştır. Elde edilen veriler içerik analizine tabi tutularak; tema, alt tema ve kodlara ulaşılmıştır. Bu araştırma sonucunda, öğretmen görüşleri doğrultusunda; orta ve ağır düzey zihinsel engelli programında müzik etkinlik uygulamalarının yeri, önemi ve engelli bireylerin hangi gelişim alanlarına ne ölçüde katkı sunduğu gibi sonuçlar ortaya konmuştur. Araştırmadan elde edilen veriler doğrultusunda şu sonuçlara ulaşılmıştır: Müzik öğretiminde kullanılan etkinlikler; ritim çalışmaları, müzik etkinlikleri (şarkı, marş..), drama, oyun, dinleme etkinlikleri, masal, diğer etkinlikler olarak belirlenmiştir. Öğretmenler müzik eğitiminin; öğrencilerin birçok beceri alanına etkisi olduğunu, özellikle de şarkı öğretiminin öğretici nitelikte olduğunu belirtmişlerdir. Bununla beraber, öğretmenler, müzik etkinliklerinin ilgi ve dikkat çekici olması gerektiğini ve öğretim programını yetersiz bulduklarını, kitapta yer alan etkinliklerin çocukların gelişim özelliklerine kısmen uygun olduğunu, özel eğitimde hali hazırda kullanılan güncel kaynakların programda hedeflenen tutum ve davranışları kazanmada yetersiz olduğunu belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Orta ve Ağır Düzey Zihinsel Engelli, Müzik ve Oyun Dersi, Müzik Etkinlikleri, Özel Eğitim Programı.

ABSTRACT

In moderate and Severe Mentally Disabled People Teacher Opinions on Music Activity Applications

Öztaş, Sena

M.S., İnönü University Institute of Educational Sciences

Advisor: Assist. Prof. Dr. Betül KARAGÖZ DURSUN

September-2023

This research aimed to determine teachers' opinions regarding music activity practices for moderate and severe mentally disabled people. For this purpose, the Music and Game Lesson Curriculum prepared for Students with Moderate-Severe Intellectual Disability and Autism Spectrum Disorder was examined in depth and teachers' opinions were consulted regarding the effects of the activities in the program on the students. In the study, case study design, one of the qualitative research methods, was used. In order to collect data for the study, a personal information form and semi-structured interview forms developed by the researcher were applied to 15 classroom teachers and music teachers teaching in special education. The data obtained was subjected to content analysis; Themes, sub-themes and codes were reached. As a result of this research, in line with teachers' opinions; Results such as the place and importance of music activity practices in the moderate and severe mental disability program and the extent to which they contribute to the development areas of disabled individuals have been revealed. In line with the data obtained from the research, the following results were reached: Activities used in music teaching; Rhythm studies, musical activities (songs, marches..), drama, games, listening activities, fairy tales and other activities. Teachers of music education; They stated that it has an impact on many skill areas of students, and that teaching songs in particular is instructive. However, teachers stated that musical activities should be interesting and eye-catching and that they found the curriculum inadequate, that the activities in the book were partially suitable for the developmental characteristics of children, and that the current resources currently used in special education were insufficient to acquire the attitudes and behaviors targeted in the program.

Key Words: Moderate and Severe Intellectual Disability, Music Activities, Special Education Program, Music and Game Lesson

İÇİNDEKİLER

KABUL ve ONAY SAYFASI.....	ii
ONUR SÖZÜ.....	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
KISALTMALAR LİSTESİ	xii
BÖLÜM I.....	2
1. GİRİŞ	2
1.1. Problem Durumu.....	2
1.2. Araştırmanın Problem Cümlesi	3
1.3. Alt Problemler.....	3
1.4. Araştırmanın Amacı.....	4
1.5. Araştırmanın Önemi	4
1.6. Varsayımlar.....	4
1.7. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	5
1.8. Tanımlar.....	5
BÖLÜM II	6
2. KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	6
2.1 Engellilik Kavramı	6
2.1.1. Zihinsel Engel.....	8
2.1.2. Zihinsel Engelin Sınıflandırılması.....	10
2.1.2.1. Psikolojik Sınıflandırma	11

2.1.2.1.1.Hafif Derecede Zihinsel Engelliler	11
2.1.2.1.2. Orta Derecede Zihinsel Engelliler.....	11
2.1.2.1.3. Ağır Derecede Zihinsel Engelliler	12
2.1.2.1.4. İleri Derecede Ağır Zihinsel Engelliler.....	12
2.1.2.2. Eğitsel Sınıflandırma	13
2.1.2.2.1. Eğitilebilir zihinsel engelliler.....	13
2.1.2.2.2. Öğretilebilir zihinsel engelliler:	14
2.1.2.2.3. Ağır ve çok ağır derecede zihinsel engelliler.....	14
2.1.3. Zihinsel Engelli Bireylerin Özellikleri	16
2.1.3.1. Dikkat:	17
2.1.3.2. Bellek:.....	17
2.1.3.3.Öğrenme:	17
2.1.3.4.Dil Gelişimi:	18
2.1.3.5.Akademik Başarı:	18
2.1.3.6.Sosyal Gelişim:	18
2.1.3.7. Psikomotor Gelişim:	19
2.1.4.Zeka Geriliğinin Nedenleri.....	19
2.1.4.1.Doğum Öncesi (Prenatal Dönem) Nedenler	20
2.1.4.2. Döllenme Öncesi Dönem.....	21
2.1.4.3.Döllenme ve ilk üç ay	21
2.1.4.4.Doğum anı (Perinatal Dönem) nedenler	21
2.1.4.5. Doğum Sonrası (Postnatal Dönem) Nedenler.....	21
2.1.4.6. Kaba Beyin Hastalıkları.....	22
2.1.4.7. Psikososyal Etkenler	22
2.1.4.8. Doğum Öncesi Bilinmeyen Nedenler	22
2.1.5. Tedaviler.....	22
2.1.6.Koruyucu Önlemler	23
2.1.7. Zihinsel Engelliliğin Görülme Sıklığı	23
2.2. Müziğin Orta ve Ağır Düzey Engelli Bireylerin Yaşamındaki Yeri.....	23
2.3. Zihinsel Engelli Bireylerde Müzik Eğitiminde Karşılaşılabilecek Problemler	24
2.4. Müzik Eğitiminde Kullanılan Etkinliklerin Amaçları.....	24
2.5. Müzik Eğitimi Programının Hazırlanması.....	25
2.6. Özel Eğitimde Müzik Etkinliklerinin Önemi	26
2.6.1. Özel Eğitimde Kullanılan Etkinliklerin Zihinsel Engelli Çocukların Gelişimine Etkileri	27

2.6.2. Zihinsel Gelişimlerine Olan Etkileri	28
2.6.3. Sosyal Ve Duygusal Gelişimlerine Olan Etkileri	28
2.6.4. Psikomotor Gelişimlerine Olan Etkileri	28
2.6.5. Dil Gelişimine Olan Etkileri.....	29
2.6.6. Müzik Eğitiminde Kullanılan Etkinliklerin Planlanmasında Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar	29
2.7. Müzik Ve Oyun Dersi Öğretim Programı'nın Özel Amaçları.....	30
2.8. İlgili Araştırmalar	31
BÖLÜM III	33
3. YÖNTEM	33
3.1. Araştırmanın Deseni (Modeli)	33
3.2. Katılımcı Özellikleri	33
3.3. Verilerin Toplama Teknikleri	35
3.4. Verilerin Analizi	35
BÖLÜM IV	36
4. BULGULAR VE YORUM.....	36
4.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine Yönelik Bulgular ve Yorum	36
4.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine Yönelik Bulgular ve Yorum	37
4.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine Yönelik Bulgular ve Yorum	39
4.4. Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine Yönelik Bulgular ve Yorum	41
4.5. Araştırmanın Beşinci Alt Problemine Yönelik Bulgular ve Yorum	43
4.6. Araştırmanın Altıncı Alt Problemine Yönelik Bulgular ve Yorum	44
4.7. Araştırmanın Yedinci Alt Problemine Yönelik Bulgular ve Yorum.....	46
4.8. Araştırmanın Sekizinci Alt Problemine Yönelik Bulgular ve Yorum.....	48
BÖLÜM V	52
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	52
5.1. Sonuç	52
5.2. Öneriler.....	55
KAYNAKLAR	56
EKLER.....	62

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Zekâ Geriliği Tablosu.....	10
Tablo 2: Zihinsel Engellilerin Sınıflandırılması	10

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Müzik Öğretimi İçin Yapılan Etkinliklere İlişkin Görüşler	37
Şekil 2. Müzik Etkinliğini Nasıl Olması Gerekliliğine İlişkin Görüşler	38
Şekil 3. Öğretim Programlarında Müzik Etkinliğine Ne Derece Yer Verildiğine İlişkin Görüşler	40
Şekil 4. Müzik Etkinliklerini Öğrencilerin Becerilerini Geliştirip Geliştirdiğine İlişkin Görüşler	42
Şekil 5. Kitapta Yer Alan Etkinliklerin Orta Ve Ağır Derece Zihinsel Engelli Çocukların Gelişim Özelliklerine Uygunluğuna İlişkin Görüşler	44
Şekil 6. Şarkı Etkinlikleri İçin Katılımcıların Görüşleri	45
Şekil 7. Güncel Kaynaklar Hedeflenen Tutum Ve Davranışta Ne Derece Yeterli Olduğuna Dair Görüşler	47
Şekil 8. Kaynaklardaki Etkinliklerin Yeterli Olup Olmadığına İlişkin Görüşler ve Yetersiz İse Nasıl Süreç İzlendiğine İlişkin Görüşler	49
Şekil 9. Konu İle İlgili Eklemek İstedığınız Görüşler	51

KISALTMALAR LİSTESİ

AAIDD: American Association on Intellectual and Developmental Disabilities-Amerikan Zihinsel ve Gelişimsel Yeterlilik Birliği

AAMR: Amerikan Zihinsel Geriliği Birliği

APA: Amerikan Psikiyatri Birliği

DSM-V: APA Tarafınca yazılan kitap

HDZG: Hafif Derecede Zekâ Geriliği

ICD: International Classification of Diseases-Hastalıkların Uluslararası Sınıflandırması

MR: Zihinsel Engel

WHO: Dünya Sağlık Örgütü

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın, problem durumu, problem cümlesi, alt problemleri, amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve tanımları yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Engelli bireylerin eğitim sürecince müzik eğitimi, şüphesiz ki öğrencilerin eğitimlerinde kullanılan, öncelikle odaklanma, sosyallik kurma vb. davranışların yaşamın her kısmında tampon etkisinin olduğu oldukça önemli yer tuttuğu bilinmektedir.

Müzik bireyin kendini ifade etme şekillerinden biri olduğu kadar, içinde bulunduğu toplumun kültürünü taşıyıp yansıtmada da pozitif etkiye sahiptir. Her birey doğada meydana gelen seslerle doğar, oluşan bu sesleri algılar ve kendi yorumunu katarak biçimlendirir. Yorumlama kısmını oluşturanlardan biride müziktir. Alan yazın tarandığında müzik ile ilgili farklı tanımlar yapılmıştır. Uçan' a göre: toplumları ve aynı zamanda toplum içinde var olan bireylerin kültürünü oluşturan damarlarında biridir (Çelik, 2014). Müzik hangi seviyede olursa olsun bireyin hayatına katmaktan zevk aldığı ve vazgeçemeyeceği bir bütündür. Birey müziğe dair etkinliklerde bulunmaktan ve akabinde bu etkinlikler doğrultusunda dans etme, müzik dinleme, şarkı söyleme vb. etkinlikleri yerine getirmektedir (Eskioğlu, 2003).Müzik, zihinsel engelli bireyler açısından incelendiğinde onların eğitiminde büyük rol oynayan sözsüz bir iletişim şekli olarak eğlendirici ve teşvik edici bir unsur olarak bilinmektedir. Bu bireylerde müzik ile bağdaştırılarak geniş yelpazeye sahip öğretim planları ile karşılaşılmaktadır. Zihinsel geriliği olan bireyler almış oldukları eğitim sonucu sahip olduğu kazanımların nasıl meydana geldiğini fark edemezler (Kınalı, 2003:260). Kişiden kişiye değişen farklılıklar öğrenme sürecini her iki yönlüde (negatif-pozitif) etkileyebilmektedir. Bu sebeple

kendilerine verilen eğitim sürecinin aynı şartlar altında gerçekleşmesi söz konusu olamaz. Bu sebepten dolayı içinde bulunulan eğitim koşulları farklı gelişim gösteren bireylerde yeterli seviyede olamayabilir (Çelik, 2014). Yapılan bu çalışmada müzik uygulamaları ile orta ve ağır seviyede zihinsel engellilerde hangi seviyede katkı sağlayacağı ve uygulamaların bireyler üzerindeki etkisinin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır.

1.2. Araştırmanın Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi; “Orta ve ağır düzey zihinsel engellilerde müzik etkinlik uygulamalarına yönelik öğretmen görüşleri nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir.

1.3. Alt Problemler

Bu araştırmada ana problem cümlesiyle birlikte aşağıdaki alt problemlere ihtiyaç duyulmuştur:

Orta ve ağır düzey zihinsel engellilere müzik öğretiminde;

1. Kullanılan etkinliklere yönelik öğretmen görüşleri nelerdir?
2. Etkinliklerde olması gereken özellikler yönünden öğretmen görüşleri nelerdir?
3. Öğretim programında müzik etkinliklerine yer verilme derecesi yönünden öğretmen görüşleri nelerdir?
4. Kullanılan etkinliklerin engelli bireylerin beceri düzeyleri üzerindeki etkileri yönünden öğretmen görüşleri nelerdir?
5. Kullanılan kitaplarda yer alan etkinliklerin engelli bireylerin gelişim özelliklerine uygunluğu yönünden öğretmen görüşleri nelerdir?
6. Kullanılan şarkıların (şarkı etkinliklerinin) özellikleri yönünden öğretmen görüşleri nelerdir?
7. Etkinlik kitabında yer alan kazanımların öğrencilerin hedef davranış ve tutumları edinmeleri yönünde öğretmen görüşleri nelerdir?
8. Etkinlik kitabında yer alan müziksel etkinliklerin yeterli veya yetersiz bulunmasına yönelik öğretmen görüşleri nelerdir?

1.4. Araştırmanın Amacı

Globalleşen dünyada teknolojinin gelişimi ile birlikte müziğin iyileşme ve beraberinde yeni çıkış yolları bularak mental anlamda olumsuz etkilenen bireylerin iyileşmesine öncülük ettiği bilinmektedir. Bu çalışmada, orta ve ağır düzey zihinsel engellilerde müzik etkinlik uygulamalarına yönelik öğretmen görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

1.5. Araştırmanın Önemi

Engelli bireylerin topluma kazandırılarak hayatlarını normal bir şekilde yürütebilmelerini ve toplumla kaynaşmalarını sağlamak hem kendileri hem aileleri hem de toplumsal huzur açısından oldukça önemlidir. Her engelli bireyin ve ailesinin, engel türü ve seviyesi hakkında yeterli bilgiye sahip olması, tedavilerini takip etmesi ve birbirlerini tanınması oldukça önemlidir. Engelli bireylerin kişisel özellikleri, kapasitesi ve yetenekleri bilindiği ya da ortaya çıkarıldığı takdirde, bu bireyler hayatlarını daha kolay, mutlu ve özgüvenli bir şekilde devam ettirebilirler. Özellikle müziksel açıdan birçok başarıya imza atan bu bireyler, önceden belirlenmiş amaç ve hedefler doğrultusunda, uygun eğitim ortamları sağlanarak topluma kazandırılabilirler. Engelli bireylerin öğretiminde kullanılan müzik etkinlikleri, onların birçok gelişim alanına katkıda bulunabilir düşüncesinden hareketle yapılan bu çalışma alanında yapılacak olan diğer çalışmalara ışık tutması bakımından önem taşımaktadır. Zihinsel engelli çocuklara yönelik özel eğitimde müzik eğitiminin sağladığı kazançlar farklı ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de fark edilmiş olup çocuklara yönelik uygun müzik eğitim programlarının geliştirilmesi ülkemizde önem kazanmıştır. İlgili çalışma ile alakalı alan yazın taraması yapıp alana katkı sağlamakla birlikte kendinden sonraki çalışmalara yol gösterebileceği düşünülmektedir.

1.6. Varsayımlar

Araştırmaya katılan öğretmenlerin veri toplama araçlarına gerçek ve samimi cevap verdikleri varsayılmıştır.

1.7. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, orta ve ağır d¼zey zihinsel engelli okulunda g¼rev yapmakta olan m¼zik ve sınıf ¼đretmenlerinden g¼n¼ll¼ katılım sağlayan 15 ¼đretmen ile sınırlıdır.

1.8. Tanımlar

M¼zik: Bireyde meydana gelen d¼ř¼ncenin yanında, duygu yoğunluğunun da d¼hil edilerek herhangi bir amaç doğrultusuna bağlı olarak ahenkle işlenip oluşturulan bir oluşumdur (Uçan, 1997:10).

Zekâ Geriliği: Doğumdan sonra beliren ve daha çok çevresel uyum problemi ve g¼nl¼k diğer aktiviteleri yapmakta zorlanan durum olarak bilinmektedir (Eripek, 2002).

Zihinsel Engelli: Beyinsel fonksiyonları bağlamında genel ortalamanın iki standardı g¼z ¼n¼ne alındığında ortalamanın altında değişiklik g¼steren ve bu sebeple çevresel ve uyum sağlama da noksanlıkları olan ve TC. Anayasasına g¼re reşit olmadan ¼nce açığa çıkan ve ¼zel bir bakıma ve desteğe ihtiyaç duyan bireyi ifade etmektedir.

Orta D¼zey Zihinsel Engelli: Zeka kapasitesi 35-55 aralığında olan bireylerdir (MEB, 2015). Beyinsel fonksiyonları bağlamında genel ortalamanın iki standardı g¼z ¼n¼ne alındığında ortalamanın altında değişiklik g¼steren ve bu sebeple çevresel ve uyum sağlama da noksanlıkları olan ve TC. Anayasasına g¼re reşit olmadan ¼nce açığa çıkan ve ¼zel bir bakıma ve desteğe ihtiyaç duyan bireyi ifade etmektedir. (¼.E.H.Y., 2009).

¼leri D¼zey Zihinsel Engelli: Beyinsel fonksiyonlarda ve eylemlerde g¼zlenen ve ¼nemli seviye de eksikliklerin baş g¼sterdiđi ve 18 yaşından ¼nce ortaya çıkan engel ¼eřididir (¼.E.H.Y., 2009).

M¼zikli Etkinlikler: M¼zik olgusuna dair yapılan t¼m aktivitelerdir.

BÖLÜM II

2. KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1 Engellilik Kavramı

Engellilik, doğuştan veya sonradan farklı sebeplerle meydana gelen; bedensel, ruhsal, duygusal, sosyal kabiliyetlerini çeşitli derecelerde kaybetmesiyle, sosyal hayata ayak uydurmakta zorlanma, öz bakım ihtiyaçlarını karşılayamama durumları olan; kendini koruyamama, yardım alma isteği ve farklı kişilere gerek duyma durumu şeklinde açıklanabilir (Aile ve Tüketici Hizmetleri,2011: 4). Engellilik, farklı alanlarda çeşitli kullanımı olan, genel olarak ifade edilmesi zor bir kavramdır. Engellilik geçmişten günümüze kadar bireylerin cevap aradığı durumlardan bir tanesi olarak bilinmektedir. Geçmişten günümüze kadar geçen süre zarfında bile gerek gem aktarımları gerekse avcılık esnasından ki oluşan yaralanmalar dikkate alınacak olunursa hem çevresel etmenlerden hem de genetik yoldan engel durumunun kaçınılmaz olduğu görülmektedir. (Öztürk,2012:5).

TÜİK araştırmasına göre (2010) engellilik, genetik yollarla veya daha sonra belirli bir sebepten dolayı hastalık vb. ruhen, bedenen, zihnen veya kaza sonucu çeşitli seviyelerde yok olmuş hale engellilik oluştuğu düşünülmektedir (TÜİK, 2010). 5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunda yer alan bu kavram, yeteneklerin doğumdan itibaren ya da sonradan belirmiş şekilde olan ve günlük yaşantısında birçok yönden kısıtlayan ve eylemlerini yerine getirirken başka birine ihtiyaç duyma halini ifade etmektedir (Resmi Gazete, 2005).

Fotoğraf 1: Zihinsel Engelli Birey

Engelli bireyler günlük yaşamlarından sosyal çevresini olumsuz etkileyen ve bu sebepten ötürü de gerçekleştirilen aktivitelere dâhil olamadıkları için zaman zaman etkilenebilmektedir (Engelliler Hakkında Kanun, 2020:1). Alan literatürüne bakıldığında engelliliğin kelime anlamı: bireyin günlük yaşamında yapmaya çalıştığı faaliyetlerde sınırlı ölçüde gerçekleştirmesi ve buna sebep olan olayın ise ya genetik faktörlerden dolayı doğuştan olması ya da kaza vb. olaylardan dolayı sonradan olması kişinin işlev bozukluğundan kaynaklandığı söylenebilir (Öztürk,2012:8).

Dünya Sağlık Örgütüncü (WHO) yapılan engelli tanımı (Akt: Koca, 2010:4):

- Noksanlık (Impairment): eksiklik: gerek psikolojik olarak gerekse fizyolojik ve anatomik olarak eksik olmayı ifade etmektedir.
- Özürlülük (Disability): genel sağlık kapsamı açısından düşünüldüğünde: sakatlık belirli bir eksiklik sonucu oluşan ve eylemleri gerçekleştirme esnasında anormal seviyede etkilenip yapamama ve yerine getirmemeyi ifade etmektedir.
- Maluliyet (Handicap): özürlülükten farklı olarak kişinin demografik özelliklerine de bağlı olarak herhangi bir faaliyette bulunamama durumuna denmektedir.

Engelli bireylerin psikolojik durumu göz önünde bulundurularak birçok tanım yapılabilmektedir (Baykoç, 2015:20). Engelli bireyler, “özel ihtiyaca muhtaç” bireyler olarak görülmektedir (Akt: Varış, Hekim: 2017:1). Özel gereksinime ihtiyaç duyan

bireyler MEB Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde (2012), aşağıdaki gibi belirtilmektedir:

1. “Zihinsel Yetersizliği Olan Bireyler (Hafif, Orta, Ağır, Çok Ağır)”
2. “İşitme Yetersizliği Olan Bireyler”
3. “Görme Yetersizliği Olan Bireyler”
4. “Ortopedik Yetersizliği Olan Bireyler”
5. “Sinir Sisteminin Zedelenmesi ile Ortaya Çıkan Yetersizliği Olan Bireyler ”
6. “Dil ve Konuşma Güçlüğü Olan Bireyler
7. “Özel Öğrenme Güçlüğü Olan Bireyler”
8. “Birden Fazla Alanda Yetersizliği Olan Bireyler”
9. “Duygusal Uyum Güçlüğü Yaşayan Bireyler ”
10. “Süreğen Hastalığı Olan Bireyler ”
11. “Otizmli Bireyler ”
12. “Sosyal Uyum Güçlüğü Yaşayan Bireyler ”
13. “Dikkat Eksikliğine ve Hiperaktivite Bozukluğuna Sahip Bireyler”
14. “Üstün veya Özel Yetenekli Bireyler” (Akt:Varış, Hekim:2017:2).

2.1.1. Zihinsel Engel

Literatürde zeka ile ilgili tamamen ortak bir noktada buluşulamayan bir kavram olarak bilinmektedir. Sebebin ise: zekanın kimin neyi nasıl sorularına tam anlamıyla cevap verilmediğini ve bu durumdan dolayı da tanımının tam anlamıyla yapılamadığı görülmektedir. Farklı bilim adamları zekayı bilişsel yetenek olarak algılamakta ve bu sebepten dolayı günlük yaşamda karşılaşılan zorlukları çözebilme becerisi olarak tanımlanmaktadır. Heber, bunları sınıflandırırken en çok IQ testlerinde faydalanır ve beraberinde de toplumsal davranış ile alakalı ölçekler kullanılmasının yarar sağlayacağını ifade etmektedir (Başar,2016:13).

TÜİK araştırmasına göre zihinsel engel teşkil eden kişi belirli seviyede eksikliği olan birey şeklinde ifade edilmiştir. Down Sendromu, fenilketonüri vb. türler bu gruba dahil olmaktadır (TÜİK, 2010).

Son yıllarda zihinsel engel konularına bakıldığında bu olgular üzerindeki algının sürekli değişiklik gösterdiği görülmektedir. Alan ile ilgili yetkili kişiler zihinsel engelli tanımını yaparken geçmişe oranla farklı tanımlar yapmakta ve bunun sebebi olarak genetik etkilerin yanında, sosyal çevreninde etkin rol oynadığını varsaymaktadırlar (Kenci,2016:5).

Günümüzde (AAIDD), (WHO) ve (APA) gibi birçok oluşum zihinsel geriliğin farklı farklı tanımlarını yapmaktadır. Yapılan bu tanımlar arasında kabul görenler AAIDD ve APA'nın tanımlarıdır. AAIDD'nin yaptığı tüm tanımlarda zihinsel yetersizlikle ilgili üç öge ortak nokta olarak dikkat çekmektedir (akt:Uçar,2016:13).

1. Zihinsel işlevlerde anlamlı sınırlılıkların olması durumu.
2. Uyumsal davranışlarda anlamlı sınırlılıkların olması durumu.
3. Bu sınırlılıkların gelişim dönemlerinde ortaya çıkması durumu.
(Palancı,2015:486).

2.1.2. Zihinsel Engelin Sınıflandırılması

İnsanoğlu günlük yaşantısında sahip olduklarını belirli bir zaman dilimi sonucunda elde etmektedir. Sahip oldukları bu özelliklerini eyleme dökerken kimileri etkilenmeden gerçekleştirirken kimileri ise bu durumdan olumsuz şekilde etkilenmektedir. Kimi bireyler için karşılaşılan durum yok sayılacak kadar az iken kimi bireyler için ise oldukça güç bir hale gelebilmektedir (Şahin, 2015). Zihinsel engeli olan bireyler ile olmayan bireylerin yetenekleri açığa çıkarılırken türlü güçlüklerle karşılaşabilmektedir bunun da aralarındaki farktan kaynaklandığı bilinmektedir (Şahin,2015:34). İşte bireyler arasındaki bu farklılık onların zeka seviyesini belirlemektedir. APA, AAIDD dört zeka geriliği seviyesi belirlemiştir. Bu seviyeler, tablo 1’de gösterilmiştir (Başar,2016:14).

Tablo 1: Zekâ Geriliği Tablosu

Gerilik Düzeyi	IQ	Oranı (%)
Hafif Düzey	55-69	89
Orta Düzey	40-54	7
Ağır Düzey	25-39	3
İleri Düzey	0-24	1

Yukarıda sıralanan zeka tipleri davranış problemlerine uyum şekli esas alınarak ayrılmıştır. Bu dört tip zekanın puan aralıkları yukarıda belirtildiği gibidir (Akt:Başar,2016:14). Zihinsel engellilere yönelik alan ile ilgili çalışan bilim adamları farklı gruplara ayırarak sınıflandırmalar yapmışlardır. Aşağıda tabloda belirtilen sınıflandırma bunlardan bir tanesini oluşturmaktadır.

Tablo 2: Zihinsel Engellilerin Sınıflandırılması

Psikolojik Sınıflandırma	Eğitsel Sınıflandırma
Hafif düzey	Eğitilebilir
Orta Düzey	Öğretilebilir
Ağır düzey	Ağır
İleri Düzey	Çok Ağır

Kaynak: Aile ve Tüketici Hizmetleri, 2011:21.

2.1.2.1. Psikolojik Sınıflandırma

Zihinsel engellilerde psikolojik sınıflandırma yapılırken IQ seviyeleri dikkate alınmaktadır (Gönültaş, 2019:12). Bu sınıflandırma aşağıda verilmiştir:

2.1.2.1.1.Hafif Derecede Zihinsel Engelliler

Hafif düzeydeki zihinsel engelli bireylerin, yapılan zeka testinden ortalama puanları 50-55 ile 70 puan seviyesinde değişiklik gösterdiği görülmektedir. Hafif zihinsel engelli bireylerin ve normal gelişim gösteren bireyler arasında davranış ya da sergiledikleri gelişim özellikleri arasında ayırım bulmak güçtür. Zihinsel düzeyleri çok düşük olmayan hafif derecede engelli olan çocuklar okulların kaynaştırma öğrencileri ve özel eğitim sınıflarında eğitimlerini alabilirler (Tabaş, 2020:15). Hafif derecedeki engelli bireyler bağımsız olarak hayatlarını sürdürebilirler fakat meslek seçimlerinde sınırlıdır (Aile ve Tüketici Hizmetleri, 2011:21). Düşük derecedeki engelli bireylerin çoğunun, bu rahatsızlığının olduğu fark edilmeyebilir (Megep, 2007:13-14; Ordu, 2008:104-108). Yani normal hayatlarına devam edebilirler. Bununla birlikte hafif zekâ geriliği olan bireylerin konuşmasında sıkıntılar olabilmektedir. Kullandıkları cümlelerde bazı sözcükleri cümleden çıkartarak konuşabilir ve kendilerini ifade etmekte sıkıntılar yaşayabilirler (Tabaş, 2020:16).

2.1.2.1.2. Orta Derecede Zihinsel Engelliler

Orta düzeydeki zihinsel engelli bireylerin uygulanan zeka testinden ortalama zeka puanları 35-40 ile 50-55 arasında değişiklik gösterebilir. Bu tip zihinsel engelli bireyler özel sınıflarda eğitim görürler. Yaşları ile zihinsel, sosyal, motor gelişimleri açısından farklılık gösterebilirler. Hafif düzeyde engelli olan bireylere oranla orta düzeyde zeka geriliği olan bireylerin sergilemiş oldukları tutum ve davranışlarındaki problemler daha fazladır (Tabaş,2020:16). Öz bakım ihtiyaçlarını az yardımla da olsa kendi karşılayabilirler (Aile ve Tüketici Hizmetleri, 2011:21). Zihinsel engellilik ile ilgili olarak kabul edilen hareket, konuşma ve dil gelişimi gecikme gösterebilir (Kacar,2004:4). Yaşları büyüdükçe motor gelişimlerinde akranları ile olan mesafe zamanla artar(Tabaş,2020:16).

DSÖ orta düzeydeki zeka geriliği olan bireyleri şu şekilde tanımlamıştır. Bu kategorideki bireyler dili anlama ve dil kullanımını geliştirmede yavaşlardır. Öz bakım ve motor becerilerin kazanılmasında yaşlarına oranla geridedirler. Okul çalışmalarındaki ilerleme sınırlı ancak bu bireylerin okuma oranı için gerekli temel beceri eğitim programları verilerek sınırlı potansiyellerini geliştirme ve kazanma, okuma, yazma ve sayma öğretilir. Yetişkinler olarak, orta derecede engelli kişilere verilen görevler yeterli denetim sağlanır ve dikkatli bir şekilde yapılandırılmışsa, genellikle basit pratik çalışmalar yapabilirler. Yetişkinlik dönemlerinde bağımsız yaşam, çok az bir kısmında görülen bir durumdur (WHO, 2015:178Akt:Tabaş,2020:16).

2.1.2.1.3. Ağır Derecede Zihinsel Engelliler

Ağır düzeydeki zihinsel engelli bireylerin uygulanan zeka testinden ortalama zeka puanları 20–25 ile 35– 40 arasında olan bireylerdir. Ağır derecede zihinsel engelli bireyler, doğumda veya doğumdan hemen sonra anlaşılabilirler.Öz bakım becerilerini yardımsız veya bir başkasının gözetiminde yapabilirler(Aile ve Tüketici Hizmetleri,2011:21). Okul öncesi dönemde (0-5 yaş) motor öğrenmede yavaşlık, iletişim becerilerinde yetersizlik görülmekte ve genellikle fiziksel anomalilere sahip olabilmektedirler. Okul çağında (6-20 yaş) kişisel bakım gerektirmektedirler. İletişim kurmayı öğrenebilirler. Yetişkinlik döneminde (21 yaş ve üzeri) iletişim kurmada bazı durumlarda sınırlı kalmaktadırlar.

Kendisi ile uyum kurmada ve iş eğitimi için yardıma ihtiyaç duyarlar(Çavdar,2011:13). Hafif derecedeki zihinsel engellilere göre konuşma daha geç olmakta ve konuşma bozukluğu daha fazla yaşanmaktadır. Ağır derece zihinsel engelli bireylerde saç çekme, vurma, kendini yaralama gibi sıkıntı yaratabilecek davranışlardaha sık görülen davranışlara örnek verilebilir(Gönültaş,2019:14).

2.1.2.1.4. İleri Derecede Ağır Zihinsel Engelliler

İleri düzeydeki zihinsel engelli bireylerin uygulanan zeka testinden ortalama zeka puanları 20–25 arasında olan bireylerdir. (Aile ve Tüketici Hizmetleri,2011:21). İleri derecede ağır zihinsel engelliler okul öncesi dönemde (0-5 yaş) iletişime en düşük

düzyeyde cevap vermektedirler. Birden fazla engele sahip olabilirler. Okul çağında (6-20 yaş) motor gelişimde yavaşlık görülmektedir. Temel özbakım becerilerinde yardıma ihtiyaç duyarlar. Yetişkinlik döneminde (21 yaş ve üzeri) iletişim çok sınırlıdır. Temel ihtiyaçlarında bakım gerektirirler. Aktivitelerde performansları düşüktür (Çavdar,2011:13)

Yapılan araştırmalar doğrultusunda zihinsel engeli olan bireylerin %1-2'si ileri derecede ağır zihinsel engelliler grubunu oluşturmaktadır. Bu grupta yer alan bireylerin birçoğunda fiziksel sakatlıklar, nörolojik hasarlar bulunmaktadır ve bu bireylerin çoğu çocukluk döneminde ölebilmektedirler (Gönültaş,2019:14). İşitme ve görmede sorunları olabileceği gibi motor becerilerinde de eksiklik görülebilir. İleri derecedeki zihinsel engelli bireyler genel olarak kendilerini ifade ederken basit iletişim sözcüklerini kullanmakta olduğu görülmektedir (Megep, 2007:14).

2.1.2.2. Eğitsel Sınıflandırma

Bu sınıflandırma, zihinsel engelli çocukların eğitsel durumlarına göre yapılmıştır. Bu sınıflandırma sistemi, bu çocukların neleri öğrenebilecekleri veya eğitim ihtiyaçlarının neler olduğuna göre yapılır (Gönültaş,2019:15).

2.1.2.2.1. Eğitilebilir zihinsel engelliler

Zekâ bölümleri 50–54 ve 70–75 aralığındayer alan kişilerdir. Aile ve Tüketici Hizmetleri,2011:21) ve okul dönemindeki akranlarından akademik olarak geri kaldığı görülebilmektedir. Eğitilebilir zihinsel engelliler, temel akademik becerileri (matematik, okuma, yazma gibi) öğrenebilir ve farklı bir eğitimle birlikte ilköğretim başlangıç programlarından faydalanabilirler. Ayrıca eğitilebilir zihinsel engelli grubunda yer alan bu çocuklar öz bakım becerilerini de öğrenirler, bir iş becerisi kazanabilirler(Gönültaş,2019:15)

Genel olarak eğitilebilir zihinsel engelliler normal gelişim oranına göre 2/3 ile 3/4 arasında gelişim gösteren eğitime dair yazma, okuma ve matematik gibi dersleri kavrayıp yapabilme ve ilerleyen zamanlarda da bu akışı hayatlarına yansıtabilme becerisi edinebilen bireyler olarak bilinmektedir (Kacar,2004:4).

2.1.2.2.2. Öğretilebilir zihinsel engelliler:

Zekâ dilimlemeleri 25–35 ve 50–55 aralığında olan kişilerdir. Temel akademik becerileri öğrenemez. Öz bakım becerilerini öğrenebilirler. (Aile ve Tüketici Hizmetleri,2011:21).

Öğretilebilir zihinsel engelli bireylerin okul öncesi dönemlerde zihinsel farklılıkları fark edilebilmektedir. Gelişim özelliklerinde normal gelişim gösteren çocuklara göre anlamlı bir farklılık bulunmakta olduğu görülmektedir. Öğretilebilir sözcüğünün farklı iki tanımı yapılmaktadır.

- Akademik başlangıç temelinde eğitilemez.

--Gündelik yaşamları içerisinde gerekli olan öz bakım, sosyal uyum, pratik iletişim becerilerini öğrenebilmektedirler (Gönültaş,2019:15)

Zihinsel engellilik ile ilgili sakatlıklar olarak kabul edilen hareket, konuşma ve dil gelişimi gecikme göstermektedir. Yaşamları boyunca kısmen de olsa birinin yardım ve bakımına ihtiyaçları vardır. Kendilerini günlük yaşantılarında başkalarına ihtiyaç duymadan faaliyetlerini karşılayacak kadar geliştirebilirler. Kişisel bakımlarını görebilecek konuma gelebilirler (Kacar,2004:4).

2.1.2.2.3. Ağır ve çok ağır derecede zihinsel engelliler

Zekâ bölümleri 35 ve daha altındadır.(Aile ve Tüketici Hizmetleri,2011:21). Zeka seviyeleri “0-25” aralığında yer alan ve sürekli klinik ve bireysel desteğe ihtiyaç duyabilen zihinsel engellilerdir. Bazı basit özbakım becerilerini öğrenebilseler de devamlı olarak yoğun bir şekilde bakıma ve yardıma ihtiyaçları bulunmaktadır (Kacar,2004:4).

Sosyal yaşamda ise; dil becerileri çok zayıftır hatta bazen tek kelime şeklinde olabilir. Günlük işlerini sürdürmek amaçlı konuşurlar, yorum yapma amaçlı konuşma yoktur. Tanıdık yakın kişilerle iletişim kurmaları daha kolaydır ve bundan zevk alırlar. Uygulamalı alan gelişimleri ise; çok uzun süreli eğitim ve zaman tanınsa bile gelişme çok az olabilir. Öz bakım becerilerinde devamlı yetişkin yardımı ve gözetimi gerektirirler. Yaralanma ve kaza davranışları yoğundur. Karar veremezler ve sorumluluk alamazlar(Eren,2019:14).

AAMR 1992 yılında belirtmiş olduğu sınıf gruplandırmasına farklı bir ifade yerleştirerek farklı bir seviyede değerlendirip katkı sağlamıştır. Zihinsel engelliliği IQ seviyelerine göre değil kişinin ihtiyacı doğrultusunda yardımcı hizmetlerin etkililik oranına bakarak sınıflandırmaktadır.

1- Aralıklı Desteğe Gereksinim Duyanlar: Farklı zaman dilimlerinde ve özel sebepten dolayı desteğe ihtiyaç duyan grup olarak nitelendirilirler (çalışma hayatına dahil olma).

2- Sınırlı Desteğe Gereksinim Duyanlar:sürekli fakat yoğun olmayan desteğe ihtiyaç duyan bireyleri oluşturmaktadır (İş başlangıcından sonraki süreçte ihtiyaç duyma).

3- Yoğun Desteğe Gereksinim Duyanlar:yaşam standartları boyunca süresiz yardıma muhtaç olan grubu tanımlamaktadır (Örneğin; işte günlük ve uzun süreli destek alma).

4- Yaygın Desteğe Gereksinim Duyanlar: hayatını idame ettirdiği bütün evrelerde yardıma ihtiyaç duyan ve bireyleri ifade etmektedir (Akt:Çavdar,2011,14-15).

“DSM V (APA tarafından yazılan kitap) tanı ölçütleri kitabında belirtildiği üzere her ağırlık düzeyinin üç alanda farklı gelişim özellikleri olduğunu görmekteyiz. Ailelerin yaşadıkları stresli durumlar, çocuklarının gelişim alanları bağlamında üç alanda kategorize edilmiştir diyebiliriz. Çocuklarının akademik anlamda yaşadığı eksiklikler, toplumsal yaşamda yaşadığı sıkıntılar ve uygulamalı olarak günlük yaşam becerileri ve öz bakım becerilerinde zorlanmaları aileleri strese sokmakta ve her anlamda zorlanmalarına neden olmaktadır. Yapılan sınıflandırmalar neticesinde engelin düzeyi ve özellikleri değişmektedir. Engelin düzeyi ailelerin yaşaması muhtemel olan güçlüklerin de derecesini belirleyecektir. Çocuğun zihinsel yetersizlik düzeyi ağıra doğru yaklaştıkça, ailenin fiziksel, duygusal, ekonomik, sosyal anlamda hissettiği ağırlığın ve zaman gereksiniminin arttığı görülmüştür”(Akt:Eren,2019:15)

Zihinsel engelli bireylerin, uygun eğitim almaları için, uygun bir tanılamamanın yapılması gerekmektedir. Doğru yapılan bir değerlendirme, bu bireylerin doğru eğitim almalarını sağlayacaktır. Erken çocukluk döneminde ailesi tarafından çocuktaki farklılık gözlenebilmektedir. Bu farklılığın, çocuğun kişisel özelliklerinden mi, yoksa başka bir nedenden dolayı mı olduğu tıbbî tanılama sonucunda belirlenmektedir. Tıbbî tanı neticesinde, hemen eğitim süreci planlanmalı, destek eğitime başlanmalıdır. Bazen de çocuğun durumu, zorunlu eğitim çağında, öğretmeni tarafından tespit edilmektedir. Böyle hallerde tüm değerlendirmeler yapıldıktan sonra gerekli yönlendirmeye başlanır. Bu

süreçte aile ile birlikte eğitim kurumunda yer alan : sınıf, rehber ve diğer öğretmenleri ile birlikte uyumlu bir şekilde çalışırlar. Bireyin zihinsel geriliği tanısı alabilmesi için, tanımında da belirtildiği gibi, zihinsel işlevlerine ve uyumsal beceri alanlarına bakılması gerekmektedir. Bu alanlarda ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Zihinsel işlevleri ölçebilmek için, geçerliliği ve güvenilirliği yüksek olan testler kullanılmaktadır. Bu testler, Stanford - Binet ve Wechsler (WISC-R) ölçekleridir. Zekâ yaşı sorulan sorulara verilen cevaplar ışığında hesaplanmaktadır. Zekâ bölümü, aşağıdaki formül uygulanarak, bulunmaktadır(Karagöz,2019:17)

$$\text{Zeka Yaşı(ZY)} \\ \text{Zekâ Bölümü (ZB)} = \frac{\text{Zekâ Yaşı(ZY)}}{\text{Takvim Yaşı (TY)}} \times 100$$

Bu testler, zaman zaman birtakım eleştirilere maruz kalmıştır. Bu eleştiriler, kimi zaman testlere, kimi zaman uygulayıcılara, kimi zaman da uygulama sürecine yapılmıştır. Uyumsal davranışları ölçmek, biraz daha zorlaşmaktadır. Bunun asıl nedeni, açıkça bir tanımının yapılamayışıdır. Literatür incelendiğinde alanla ilgili alakalı yoğun şekilde kullanılan “uyumsal davranış, Vineland sosyal olgunluk” iki davranış ölçeğinin var olduğu bilinmektedir. En çok kullanılan ve yaygın olarak bilinen iki uyumsal davranış ölçeği vardır. Bunlar, Vineland Sosyal Olgunluk Ölçeği ve Uyumsal Davranış Ölçeğidir (ABS). Bu ölçekler, genellikle orta düzey ailelerden gelen çocuklar üzerinden geliştirildiğinden, gelir düzeyinin en alt seviyelerde yer alan çocuklara uygulandığında farklı sonuçlar verebilmektedir (MEB, Çocuk Gelişimi Kitabı, 2015).

2.1.3. Zihinsel Engelli Bireylerin Özellikleri

Normal gelişim gösteren bireylerin ihtiyaç duyduğu gereksinimler neler ise aynı gereksinimlere zihinsel engelli bireylerde ihtiyaç duymakta ve bu gereksinimler; sosyolojik, psikolojik ve fizyolojik gereksinimler olarak bilinmektedir. Fakat yaşlarına göre zihinsel engelli çocuklar genellikle genel ihtiyaç alanlarında belli başlı sınırlılıklar gösterebilir (Çavdar,2011:16)

Zihinsel engele sahip bireylerin, zihinsel seviyelerinin gelişimleri eşit olmadığından her birini tek başına ele alarak bir birey olarak değerlendirmek gerekmektedir (Kacar,2004:6).

Çoğu zaman insanların doğuştan ya da sonradan özürli olmaları onların eğitimlerine engel oluşturmaz. Zihinsel engellilerin çevresel etmenlere bağlı olarak yetenek ve gelişim alanlarında önemli bireysel farklılıkları kendilerine sağlanan doğru tedavi yöntemi, verilen eğitim vb. yardımlar desteği ile sahip olabilmektedir (Uçar,2016:15). Zihin yetersizliği olan bireylerin özelliklerinin bilinmesi, bu bireylere sunulacak olan eğitimin belirlenmesinde önemli bir yere sahiptir. Özel eğitimde, özel gereksinime ihtiyaç duyan bireylere sunulacak olan eğitim, bireylerin gereksinimleri ve özellikleri göz önüne alınarak belirlenmektedir (Özgür 2013: 289).

Bir diğer önemli temel özellikleri ise; yetersizlik. Yetersizlik zihinsel engelli bireylerinin tüm gelişim alanlarında ortaya çıktığı görülmektedir. Bu gruptaki öğrenciler genel olarak karşılaştığı ciddi sorunlar şu şekilde sıralanabilir; dilin gelişimi, akademik yetenek, çevresel gelişim vb. (Palancı,2015:486). Zihinsel engelli çocukların özellikleri şu şekilde açıklanabilir:

2.1.3.1. Dikkat:

Zihinsel yetersizliği olan bireylerin öğrenebilmelerindeki önem taşıyan olgu dikkattir. Zihinsel engelli olan bireyler dikkat problemleri yaşamakta olup ve ardından öğrenme sırasında problemler yaşamasına neden olmaktadır(Gönültaş2019:11). Genel olarak zihinsel engelli bireylerin odaklanma problemleri vardır ve süre olarak kısadır (2015,486).

2.1.3.2. Bellek:

Zihinsel engeli olan bireylerin belli bir kısmı yaşanan olay ve durumları hatırlamada güçlük çekmektedir. İşitsel ve görsel algıları normal gelişim gösteren bireylere göre daha geri olduğu görülmektedir. Beyin olarak yaşadıklarını uzun süreli belleğe aktarırken güçlük çekmesidir (Palancı,2015:486).

2.1.3.3.Öğrenme:

Zihin yetersizliği olan bireylerin öğrenme özellikleri bilişsel gelişim ve dikkat-hafıza olmak üzere iki başlık altında incelenmektedir. Zihin yetersizliği olan bireylerin bilişsel gelişim bakımından akranlarından geç ya da geri olduğunu savunan çalışmalar

henüz çözümlenmemiştir. Zihin yetersizliği çoğunlukla, öğrenme yeteneği, genelleme, bellek, problem çözme ve algılama fonksiyonlarında kendini göstermektedir. Zihin eksikliği olan kişilerde kısa ve uzun süreli bellekte bilgiyi biriktirme ve bunu ihtiyaç duyduğunda kullanamama sorunları yaşadığı bilinmektedir(Uçar, 2016:14).

2.1.3.4.Dil Gelişimi:

Zihin yetersizliği olan bireyler ile normal gelişim gösteren bireyler dil ve konuşma becerilerini aynı yöntemlerle tamamlarlar. Fakat zihinsel engelli bireyler, normal gelişim gösteren bireyler kadar hızlı olamayabilirler (Palancı,2015:486). Dil gelişiminde, akranlarına yavaş bir gelişim kaydettiklerini, konuşma yetisine geç sahip oldukları pek bir çok olayda karşılaşılmıştır (Başar,2016:17). Dil gelişiminde gecikme, akıcılık, telaffuz, alıcı ve ifade edici dil becerilerindeki sınırlılıkların, zihin yetersizliği olan bireylerde normal gelişim gösteren akranlarına kıyasla daha fazla olduğu bilinmektedir. Bu bireylerin dil ve konuşma gelişiminde yaşadıkları problemler, zihin yetersizliğinin derecesine bağlı olarak farklılıklar göstermektedir (Uçar,2016:15).

2.1.3.5.Akademik Başarı:

Zihinsel engelli bireylerde karşılaşılan en büyük sorunlar; herhangi bir metni okuyup o metni aktarmada ortalama becerileri kazanma. Soyut kavramlardan çok somut kavramları öğrenmeleri daha basit hale gelebilmektedir (Palancı,2015:487).

2.1.3.6.Sosyal Gelişim:

Zihinsel engelli bireyler; sosyal ilişkilerini başlatma ve sürdürmede zorluk yaşayabilirken aynı zamanda birilerine bağımlı durumda olabilirler. Duygu ve düşüncelerini ifade de zorlanıp, empati kurmada güçlük çekebilirler. Ayrıca görgü kuralı, oyun kuralı gibi birçok toplumsal kurala uymakta güçlük yaşayabilirler. Bu bireylerin duygusal ve sosyal özellikleri şu şekilde sıralanmıştır (Aile Eğitim Rehberi, 2014: 32):

2.1.3.7. Psikomotor Gelişim:

"Normal gelişim içindeki çocuklar, doğumdan iki yaşına kadar başını dik tutma, nesnelere uzanma, yakalama, dönme, oturma, emekleme, sıralama ve yürümeyi içeren gelişimsel sırayı izlemektedir. İki yaşından yedi yaşına kadar olan dönemde ise çocuk, koşma, topu tutma, atma, sıçrama, atlama, yakalama, fırlatma gibi becerileri kazanmaktadır. Bu beceriler, tüm çocukların ortak olarak gösterdiği, yaşam için gerekli olan temel becerilerdir. Zihinsel engelli çocuklarda fiziksel gelişim, gerek genetik bozukluklar, gerekse metabolik bozukluklardan dolayı akranlarından geridir. Buna ek olarak kaba motor ve ince motor becerileri akranlarından geridir, el, göz koordinasyonları da zayıftır " (MEB, Çocuk Gelişimi, 2015).

2.1.4.Zeka Geriliğinin Nedenleri

Zihinsel engellilik, genellikle kalıtım, çevre ve kişilik özellikleri gibi pek çok nedenin bir araya gelmesi ile ortaya çıkmaktadır. Bu etmenlerin birbiriyle olan ilişkileri oldukça karmaşık ve tartışılan bir konudur. Bu geriliğin sebebi: genellikle çeşidine ve oluşum sürecine göre incelenmektedir (Karagöz,2019:19).

Zihinsel engel sebeplerinin önceden bilinmesi hem bireylerde erken teşhis ve tedavinin yanında eğitilebilme ve ortama uyum sağlayabilme adına büyük katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Zihinsel engel durumunun neden kaynaklandığı sorusuna 250 farklı cevap verilirken bunların sadece %10 luk kısmının nedeni bilinirken diğer kısmının “%90” sebebi bilinmemektedir. Zihinsel engel bazen tek bir sebebe bağlı olmayabilir (Çavdar,2011:14)

2.1.4.1.Doğum Öncesi (Prenatal Dönem) Nedenler

Yapılan araştırmalar doğrultusunda hamilelik sırasında karşılaşılan çeşitli sorunlar, yeterli beslenemem, enfeksiyona maruz kalma, kötü alışkanlıklar “alkol, sigara, uyuşturucu” radyasyon vb. faktörler anne karnında fetüs(cenin) gelişimini olumsuz etkilemekte ve çocuğun zihinsel engelli olarak doğmasına neden olduğu görülmektedir (Doğan,2011:15).

- **Enfeksiyonlar:** Çiğ et ya da kedi dışkısından bulaşmakta olan Toksoplazmosis, Kızamıkçık, Herpes virüs ailesinden Cytomegalovirus, Frengi enfeksiyonları hamilelik sırasında yaşanması çocukta zeka geriliği ortaya çıkabilmektedir. Annede Aidsenfeksiyonu olması durumunda ise enfeksiyonun cenine geçmesi durumunda doğum sonrasındaki ilerleyen dönemlerde çocukta sinir sistemi hasarı meydana gelebilmektedir (Çavdar, 2011:14).
- **Radyasyon:** Radyasyonuncenine etkisi ilk olarak Nagazaki ve Hiroşima’daki atom bombası saldırılarının ardından fark edilmiştir. Ayrıca tıbbi radyasyonun da cenin gelişiminde problemlere sebep olduğu tespit edilmiştir (Doğan,2011:15).
- **Hamilelikte Yetersiz Beslenme:** Doğum sürecinden sonra ki evre ile birleştiğinde yeterli ve dengeli şekilde beslenememe zeka geriliğine sebebiyet vermektedir(Doğan,2011:15).
- **Annede Sağlık Sorunları:** İç salgı bezleri ve kalp-damar hastalıkları, romatizmal hastalıklar ve anemi erken doğum ve gelişim geriliğine sebep olabilmekte ve bazı durumlarda zeka geriliğine yol açabilmektedir. Annede zührevi hastalık bulunması durumu da bebeğin sağlığını tehlikeye atabilmektedir (Doğan,2011:15).
- **Alkol ve Uyuşturucu Bağımlılığı:** Hamilelikte alkol tüketimi Fetal Alkol Sendromuna sebep olarak çocukta gelişim geriliği gibi birçok sağlık sorununa

sebeplere olabilmektedir. Tüm ekonomik sınıflar ve ırklarda görülmekte olan uyuşturucu madde bağımlılığı ise hamilelikte cenin için büyük risk oluşturmaktadır (Doğan,2011:15).

2.1.4.2. Döllenme Öncesi Dönem

“Kadınların 18 yaşından önce hamile kalmaları ile ham yumurta döllenmekte, 35 yaşından sonra hamile kalmaları ile bayat yumurta döllenmekte olduğu için bu iki durum da doğacak çocuğun engelli olma olasılığı artmaktadır (Ataman, 2003, akt: Gönültaş, 2019:18)

2.1.4.3.Döllenme ve ilk üç ay

“Döllenme ve ilk üç ayda bebeğin beyin gelişimi öncelikli olduğu için bu dönem önemlidir. Annenin geçirdiği hastalıklar, gıda ya da madde zehirlenmeleri, kullanmış olduğu ilaçlar bebeği doğrudan etkilemektedir (Ataman,2003, akt:Gönültaş2019:18)

2.1.4.4.Doğum anı (Perinatal Dönem) nedenler

Doğumun uzman kişilerce yapılmaması, doktor kontrolünde yapılmaması, erken, geç ya da zor doğumlar, doğum travmaları (forceps kullanımına bağlı beyin zedelenmesi), kordon dolanması, çoğul gebelik, düşük doğum ağırlığı, prematüre doğum, konvülsiyon, hiperbilirubinemi, hipoglisemi gibi faktör ve hastalıklar zihinsel engele yol açabilmektedir (Çavdar.2011:14). Doğum esnasında bebeğin beyine yeterli miktarda oksijen gitmemesi, yeni doğanda kalp ritmi, solunum, cilt rengi sorunları; otuz yedinci hafta tamamlanmadan doğumun gerçekleşmesi, doğum kilosunun düşük olması, problemlili doğum, bebekte tedavi edilmeyen metabolizma hastalıkları, kan uyuşmazlığı, düşük kan şekeri, nöbet geçirme, irsi bozukluklar, çoğul gebelik ile ilişkili sorunlar, ceninin yanlış doğum pozisyonuyla doğması gibi etkenler çocukta zeka geriliğine sebep olabilmektedir (Doğan,2011:15).

2.1.4.5. Doğum Sonrası (Postnatal Dönem) Nedenler

Bebek dünyaya geldikten sonra farklı problemlerden kaynaklanan zihinsel engel durumları belirebilmektedir. Bu problemlerin içinde erken doğumda küveze alınan bebeğin fazla oksijene maruz kalması sonucunda oluşan retrolentalfibroza (körlük),

menenjit, enfeksiyon ve tümörler, genetik etmenler ve çevresel etmenlerin negatif yönleri gibi sıralanabilmektedir (Çavdar.2011:14).

2.1.4.6. Kaba Beyin Hastalıkları

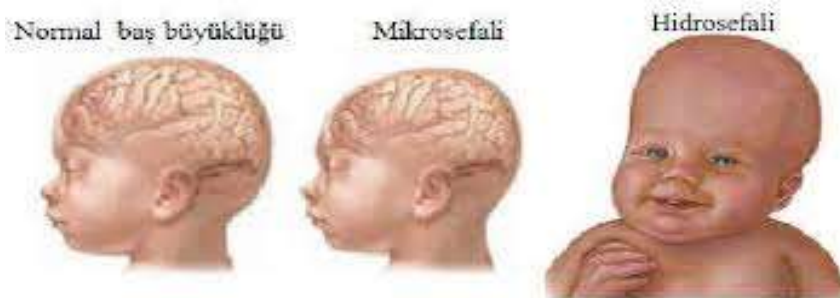
Bu grup, beyinde zihinsel engelliliğe neden olan ur (tümör) gibi rahatsızlıkları kapsamaktadır. Meydana gelen rahatsızlıkların oluşumunda, çevresel ve kalıtsal etkiler söz konusu olmakla birlikte, engelliliğe neden olan en sık görülme biçimi, tüberozskleroz ve nörofibromatozistir (MEB, Çocuk Gelişimi Kitabı, 2015).

2.1.4.7. Psikososyal Etkenler

Düşük ekonomik statü ve yoksulluk, aile fertlerinin sayısının fazla olması çocukların beslenme, bakım ve tedavi giderlerinin karşılanmasını zorlaştırmaktadır. Bu durum çocuklarda bedensel ve zihinsel gelişim geriliğine sebep olabilmektedir (Doğan,2011:16). Zeka geriliği olan annelerden doğan çocuklarda düşük zeka seviyesi, davranışsal ve sosyal problemler görülebilmektedir (Doğan,2011:15).

2.1.4.8. Doğum Öncesi Bilinmeyen Nedenler

Doğum öncesi ve anında meydana gelen, fakat nedeni tam olarak bilinmeyen bazı unsurlar da zihinsel engelliliği oluşturmaktadır. Özellikle beyin ve kafatasında meydana gelen bazı anomaliler, beynin gelişimini etkilemektedir. Beynin gelişimini etkileyen nedenler tam anlamıyla anlaşılmış değildir (MEB, Çocuk Gelişimi Kitabı, 2015).

2.1.5. Tedaviler

Alan yazın ile ilgili yapılan taramada dahil olmak üzere zeka geriliğine dair herhangi bir tedavi veya net olan bir rehabilitasyon sürecinin var olmaması bilinmektedir.

Burada yer alan kişiye özel eğitim gerek aile desteği ile gerekse aile terapisti gibi önlemler etkililiğini arttırmaya yönelik yapılan uygulamalardır (Öztürk, 2012)

Zihinsel gerilik durumu tam anlamıyla iyileştirilmese bile, bağlı olan pek çok bozukluk tedaviye pozitif yönde katkı sağlamaktadır ve bu durum erken teşhis için oldukça önemli bir evre olarak bilinmektedir (Sims 2013).

2.1.6.Koruyucu Önlemler

Zeka geriliğinin sebeplerine göre birden fazla koruyucu önlem söz konusudur. Ülkemizde sıkça görülen akraba evliliklerine karşı yapılan kalıtım danışmanlığı bunların en başında gelmektedir. Doğumdan önce yapılan birden fazla test ile oluşabilecek negatif durumlara karşı alınan önlemler ve bu doğrultuda alınabilecek önlemler (Öztürk, 2002).

2.1.7. Zihinsel Engelliliğin Görülme Sıklığı

Yeryüzünde var olan zihinsel engelli birey oranı dünya nüfusunun yaklaşık %1'ini oluştururken bu bölümün %85'lik kısmı ise hafif derecedeki zihinsel engelli bireyleri oluşturmaktadır (Budak, 2017). Zihinsel engellilik oranının ülkemizde ise engelli yaklaşık %31,94 ünü oluşturmaktadır. Sayısal anlamda ifade edilecek olunursa ülkemizde yaklaşık 500 bine yakın zihinsel engelli bireyin olduğu varsayılmaktadır. Bu oranın yarısının doğum öncesi nedenlerden diğer yarısının ise doğumdan sonra gelişen reaksiyonlardan kaynaklandığı engelli durumu olarak bilindiği söylenebilir. Türkiye de aile ve danışmanlık hizmeti alan birey oranı %12, 3'lük bir dilim olduğu, 512'lik kısmının sadece bakım ve rehabilitasyon, %40'nın sağlık hizmetine ulaşabildiği belirtilmiştir (DİE 2002).

2.2. Müziğin Orta ve Ağır Düzey Engelli Bireylerin Yaşamındaki Yeri

Ülkemizde yer alan eğitim sistemine bağlı işleyiş genellikle normal gelişim gösteren bireylere yönelik veya yarı düzeyde kapasitesi olan bireylere yönelik hazırlanıp

uygulama aşamasına getirildiği bilinmektedir (MEGEP, 2008: 4). Hazırlanan ders materyallerde bu oluşuma yönelik olup gelişimlerine katkı sağlayıcı seviyede olduğu görülmektedir. Oluşturulan bu oluşuma karşı ise; bireylerin uyum sağlayabilmeleri beklenmektedir. Fakat birey bu oluşuma pozitif anlamda yönelim sağlayamıyorsa özel gereksinimle birey konumunda değerlendirildiği bilinmektedir (Varış, Hekim,2017).

Özel eğitimde müzik, artık amaç değil araç olarak kullanıldığı bilinmektedir. Burada hedeflenen, müzikal farkındalığı, müzikal yeteneği ortaya çıkartmak veya geliştirmek değil, müzik aracılığıyla bu bireylerin gereksinim duyduğu alana ve içinde buldukları durumlara eğlenceli yollarla katkı sağlamaktır. Bilindiği üzere, bireylerin gelecek yaşantılarında daha başarılı, daha mutlu ve daha dengeli olmasını çocukluk döneminden itibaren başlayan ve doğru yönlendirilmiş bir müzik yaşantısı sağlamaktadır (Pektaş,2019:46).

2.3. Zihinsel Engelli Bireylerde Müzik Eğitiminde Karşılaşılabilecek Problemler

Yarı veya tam zihinsel engelli bireylerde müzik olgusunun pozitif anlamda katkı sağladığı bilinmektedir. Bu kişilerle hareket edip uyum sağlamak normal bir bireye oranla daha güç ve zorlu olabilmektedir. Zihinsel engelli bireylerin zihinsel sorunlarının yanında farklı problemlerinde yer aldığı görülebilmektedir. Bahse konu olan bu problemlerin normal gelişim sağlayan bireylerde de olabileceği göz ardı edilmemelidir.

Var olan bu problemler aşağıda sıralanmıştır:

- 1- Engelli birey göz göze gelmekten kaçınır,
- 2- Yönergelere takip etmede zorlanabilir,
- 3- Özgüvenleri düşük seviyededir,
- 4- Kendilerine verilen sorumlulukları yerine getirmede zorluk yaşayabilir, desteğe ihtiyaç duyabilirler,
- 5- Uzun süreli oturmalarda sorun çıkarabilirler,
- 6- Oto kontrol noktasında problemler yaşayabilirler (Karagöz, 2019:30).

2.4. Müzik Eğitiminde Kullanılan Etkinliklerin Amaçları

Uygulama esnasında karşı karşıya gelinebilecek sorunlar göz ardı edilmeden, bireye yönelik olan ve gelişim düzeylerine katkı sağlayacak onların istek ve ilgilerini karşılayabilecek şekilde hazırlanmasına dikkat edilmelidir. İlgili program doğrultusunda incelendiğinde müzik’ in aşağıdaki amaçları kapsadığı söylenilebilir (Karagöz, 2019:30):

- Enstrüman çalma esnasında veya ezgi söyleme esnasında göz kontağı kurma,
- İki elini senkronize bir şekilde kullanabilme,
- Odak noktasını çalan şarkıya yoğunlaştırma ve dinleyebilme,
- Ortak hareket etme ve yardımlaşmayı öğrenme,
- Dili aktif şekilde kullanma,
- Farklı sözcükler kazanabilme,
- Sesini daha doğal şekilde kullanabilme.

Yukarıda bahsi geçen amaçlar, bu programdaki amaçların bir kısmını oluşturmaktadır. Eğitimci tarafından benzer amaçlar belirlenirken öğrencinin, beklentisine, kabiliyetine ve isteğine göre dizayn edilmelidir.

2.5. Müzik Eğitimi Programının Hazırlanması

Zihinsel engelli bireyler için eğitim programı hazırlanırken, çocuğun engel düzeyi ve hazır bulunuşluk seviyesi mutlaka göz önünde tutulmalı, basitten karmaşığa, somuttan soyuta ilkesine dikkat edilmesi gerektiği düşünülmektedir. Eğitim programı planlanırken

zamanı iyi ayarlanmalı, çok uzun ya da çok kısa zaman dilimleri konulmamalıdır. Amaçlar basamaklandırılarak gerekli tekrarlar mutlaka yapılmalıdır (Karagöz, 2019:31).

Çocuklar arasında müziğe yönelik herhangi bir aktivite veya öğreti hazırlanır iken; normal algılama yeteneğine göre hazırlanan etkinlikler, engelli özelliklede zihinsel engelli bireylere yönelikte düşünülerek oluşum oluşturulmalıdır. Müzik zihinsel engelli bireylerin kendilerini daha açık bir şekilde ifade etmelerine yardımcı olan ve onlara özgüven aşılayan aynı zamanda dil problemlerine yardımcı olarak kendilerini daha rahat ifade etme şanslarına sahip olurlar (Kırşehirli, 2011:24).

“Zihinsel engelli bireyler, müzikle uğraşırken çoğu zaman başka bir öğrenme performansına ihtiyaç duymaz. Bu durumda öğrenme motivasyonu üst düzeye çıkarken öğrenme esnasındaki sıkıntı da en aza iner. Mesela bir şarkı öğrenirken veya bir müziğe el çırparak katılırken eş zamanlı olarak göz kontağında artma, dikkat süresinde uzama, söylenenleri takip etmede kolaylaşma, sözel taklit yeteneğinde gelişme, bellekte kuvvetlenme, ince el becerilerinde ve duyulan sesleri ayırt etme yeteneğinde ilerleme görülebilir” (Güven, 2011: 12Akt:Çelik,2014:38).

2.6. Özel Eğitimde Müzik Etkinliklerinin Önemi

Yapılan çalışmalar doğrultusunda müziğin öğrenmeyi pozitif yönde desteklediği ve öğrenmeyi kolaylaştırdığı bilinen bir gerçektir. Özellikle bireylerde takip etme, akılda kalıcı hale getirme gibi bazı özellikleri geliştirdiği görülmekte, dolayısıyla eğitimin etki gücüne bakılarak eğitim anlamında oldukça fayda sağladığı kaçınılmaz bir öneme sahip olduğu görülmektedir. (Pektaş,2019:46). Müzik ile ilgili gerçekleştirilen aktivitelerde başkaları ile iş birliği içerisine girme ve verilen sorumluluğu yerine getirme gibi alışkanlıklara pozitif katkı sağlamaktadır(Tecimer, Doğan, 2017).Zihinsel yetersizliği olan bireylerde müzik eğitimde kullanılan etkinlikler, birçok beceri ve kavram öğretilmesini sağlayabilir aynı zamanda başarı getiren bir etkinlik olarak kullanılabilir(Kaleci,2017:10).Eğitim Uygulama Okulu Eğitim Programı (Milli Eğitim Bakanlığı, 2019) da belirtildiği üzere “müzik, diğer insanların yaşamında olduğu kadar, zihinsel öğrenme yetersizliği olan çocukların yaşamında da önemlidir. Çocukların bireysel farklılıklarına göre düzenlemelerin yer aldığı bir müzik eğitimi, onların bu alanda

yeteneklerini geliştirmelerine olanak sağlar”. Tüm bu bilgilerin doğrultusunda müziğin zihinsel engelli bireylerin eğitimindeki yeri ve önemi görülmektedir.

Müziğin engelli bireylerin eğitimde, davranış değişikliklerinde etkili bir yöntem olduğu, MEB tarafından da desteklenmektedir. MEB tarafından yayımlanan el kitabında özel eğitimde müzik kullanılmasının önemi şu şekilde vurgulanmıştır (MEGEP, 2008):

-Özel eğitim gerektiren bireyler için müzik eğitiminin getirdiği başarı oldukça önemlidir,

-Bu bireylerin motivasyonları müzik etkinlikleri ile arttırılabilir,

- Özel gereksinime ihtiyaç duyan bireyler hem kendilerini ifade etmekte yaratıcı hale gelir hem de duygusal tepkimelere karşı tecrübe kazanırlar,

- Bireylere sakinleşme ortamı sağlanır ve birey bu sayede dinlenmiş olur(MEGEP, 2008: 5).

2.6.1. Özel Eğitimde Kullanılan Etkinliklerin Zihinsel Engelli ocukların Gelişimine Etkileri

Engelli ocuklar özellikle toplum içine girmede, yeni arkadaş edinmede oldukça zorlanırlar, müzik etkinlikleri çocukların bunları aşmasında olumlu olarak etki eder.

Özel eğitim alan bireylerde müzik olgusunun faydaları yok sayılamayacak kadar fazladır. Bunların başlıcaları; dil konusundaki yaratıcılıkları, duygusal, bilişsel ve fiziksel anlamda katkı sağladığı söylenebilir (Megep, 2008: 14, 15).

2.6.2. Zihinsel Gelişimlerine Olan Etkileri

Müzik bireylerin olayı kavrayabilme ve aktarabilme açısından oldukça büyük etkiye sahiptir. Bu bireylerin eğitiminde doğru kullanılan müzik olgusu onlar üzerinde pozitif katkı sağlar aynı zamanda ses çıkaran nesnelere kullanabilmelerinde ileri doğru bir adım atmalarına yardımcı olmaktadır (Megep, 2008: 14, 15).

2.6.3. Sosyal Ve Duygusal Gelişimlerine Olan Etkileri

Özel eğitimde müzik etkinlikleri ile çocuklar bir grupta kaynaşmayı, yakınlaşmayı, kendilerini bir grubun ferdi olarak hissetmeyi öğrenirler. Aynı zamanda grup içerisinde grubun değerlerine saygı göstermeyi, iş birliği yapmayı ve sıraya girmeyi öğrenirler. Çocuklar kendilerini bir grubun üyesi olarak hissettikleri anda sosyal becerileri de gelişir. Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklar grupta etkinlikler yapmayı, oyunlar oynamayı, birlikte bir şeyler yapmayı çok severler ve hoşlarına gider. Bu etkinliklerle sosyal becerileri gelişir, kendilerine güvenleri oluşmaya başlar (Megep, 2008: 14, 15).

2.6.4. Psikomotor Gelişimlerine Olan Etkileri

Çocuklar bebeklikten itibaren müziğe karşı ilgi gösterirler. Müzik; sallanma, el çırpma, dans etme kas kontrolünü ve fiziksel koordinasyonu geliştirmektedir. Müziğe sözel olarak tepki verme, konuşma öncesi gerekli olan ağız kaslarının kontrolünü sağlamaktadır. Engelli çocukların el ve ayak bileklerine zil takılarak ellerini ve ayaklarını sallamaları ayak kaslarını; çingirakları sallayarak müziğe ritim tutmaları el kaslarını geliştirir. Hayvan yürüyüşleri, ses taklitlerinin yapılması, davul ritmine uygun yürüme, asker gibi yürüme, vurmali enstrümanların kullanılması müzik eşliğinde dans etme gibi etkinlikler bu çocukların motor gelişimlerinde etkili olur. Çocukların bedenlerine hâkim olmalarını sağlayarak öz güvenlerinin gelişimine yardımcı olur (Megep, 2008: 14, 15).

2.6.5. Dil Gelişimine Olan Etkileri

Eğitilebilir zihinsel engelli çocukların dil gelişiminde müzik oldukça etkilidir. Çocuklar verilen müzik eğitimiyle sesleri tanımaya ve anlamaya çalışırken seslerle ilgili birçok deneyim kazanırlar, yeni sözcükleri çıkarmayı öğrenirler. Tekrarlı kelime ya da cümleleri içeren şarkılar bu çocukların dil gelişimlerine olumlu yönde etki eder (Megep, 2008: 14, 15).

2.6.6. Müzik Eğitiminde Kullanılan Etkinliklerin Planlanmasında Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar

Bütün engelli çocuklarda olduğu gibi zihinsel bakımdan engelli olan bireyler için faaliyet hazırlanırken önemli olan bazı noktalara dikkat edilmelidir. Bu noktalar aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- Bireylerin engel seviyesi ilgili merci tarafından belirlenmelidir.
- Etkinlik yapılacak grubun sayısı ve hangi engel durumlarına sahip oldukları belirlenmeli ve bu doğrultuda hazırlanan program ışığında aktivite vb. olaylar gerçekleştirilmeli.
- Yalnız başlarına çalışabilme olanaklarının var olup olmadığı tespit edilmelidir.
- Etkinlik öncesi bir plan hazırlanmalı ve bu plan içerisinde süresi, yeri ve zamanı belirlenmelidir.
- Bulunulan yerde dikkat dağıtıcı özelliklerin olmamasına dikkat edilmelidir.
- İçerideki ambiyansın özelliklerine dikkat edilmelidir (Megep, 2008: 14, 15).

2.7. Müzik Ve Oyun Dersi Öğretim Programı'nın Özel Amaçları

Müfredatta yer alan müzik ve oyun dersi gerek orta-ağır zihinsel engelli gerekse otizm spektrum bozukluğu olan bireylerin hayatları boyunca fayda sağlayabilecekleri beraberinde müzik olgusuna karşı becerilerin geliştirmelerine, duygusal, sosyal ve bireysel yönlerini geliştirmelerine, kendilerini açık bir şekilde ifade etmelerinin yanında, yapılan müzik etkinliklerini algılamada ve beraberinde alışkanlıklar edinmelerinin yanında bilgi ve becerilerini kapsayan bir bütünlük içinde oluşturulmuştur (MEB, 2022).

Öte yandan öğrencilerin gelişime dair özellikleri de değerlendirilerek müzik ve oyun kapsamındaki hedefler kademeli olarak oluşturulmuştur. Özel Eğitimin Temel İlkeleri doğrultusunda hazırlanan

Müzik ve Oyun Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin;

- Bireylerin dışa aktarımlarının müzik destekli oyun ve eylemlerle beceri kazanması,
- Müzik eşliğinde motor becerilerinin faydalarının artırılması ,
- İnovasyon (yaratıcılık) yönlerinin müzik ile geliştirilmesi,
- Kolay ama etkili olan enstrümanları çalabilmesinin geliştirilmesi,
- Müzik ile ortak paydalarda buluşması ve paylaşımında açık hala gelmesi (MEB,2018).

2.8. İlgili Araştırmalar

Şakalar (2017), yaptığı doktora tez çalışmasında eğitilebilir zihinsel engelli çocuklar için özel eğitim müzik derslerinde kullanılmak üzere ses ve görsel bileşenler içeren bilgisayar destekli dijital öğretim materyali geliştirmiştir. Geliştirilen materyal "Müzik Aletleri", "Hız", ve "Çevresel Sesler ve Ses" olmak üzere üç modülden oluşmaktadır. Yapılan çalışmada her bir modül ayrı ayrı değerlendirilerek öğrenci başarısına etkisi incelenmiştir

Yılmaz ve Uçan (2014), eğitilebilir zihinsel engelli çocuklara müzik aletlerinin görsel destekli algılanabilirliği üzerine gerçekleştirdikleri çalışmalarında özel eğitim ve Rehabilitasyon merkezinde görsel destekli unsurlar kullanılarak birebir müzik eğitimi yolu ile hafif derecedeki zihinsel engelli çocuklar üzerinde, müzik aletlerinin müzik ve piktogramlar aracılığı ile algılanabilirliğinin gözlenmesini ve incelenmesini amaçlamıştır.

Avcıoğlu (2013), zihinsel engelli öğrenciler için müzik terapi yöntemine göre hazırlanan sosyal beceri öğretim programının etkililiğini belirlemeye yönelik bir çalışma tasarlamıştır. Çalışmasında müzik terapinin kullanıldığı sosyal beceriler öğretim programında zihinsel yetersizlik gösteren öğrencilerin başkalarını oyun oynamaya davet

etme, başkalarından aldığı eşyayı geri getirme ve üstlendiği görev ya da görevleri yerine getirme becerilerinin öğrenmelerine etkisini incelemeyi amaçlamıştır.

Karşıyakalı (2011), çalışmasında, adı söylenen çalgıyı gösterebilme hedef davranışının öğretiminde eşzamanlı ipucu ile öğretimin etkililiğini incelemiştir. Çalışmada öğretim sırasında hedeflenmeyen beceri öğretimine yer verilmiştir. Hedeflenmeyen beceri sunumu, gösterebildiği çalgıyı amacına uygun şekilde çaldırabilmek şeklinde yapılmıştır.

Kırşehirli (2011), zihin engelli bireylere öz bakım becerilerinin öğretilmesinde şarkı yoluyla yapılan öğretimin etkililiğini belirlemeye yönelik bir çalışma yürütmüş olup çalışmaya zihin engelli tanısı almış üç çocuk katılmıştır.

Zihinsel engelli çocuklara kavram öğretiminde müziğin kullanımına ilişkin öğretmen görüşlerinin incelendiği çalışmada Yıldırım (2010), “Eğitim Uygulama Okulu ve İş Eğitim Merkezleri” ile “İş Okulları”nda çalışan öğretmenlerin, kavram öğretiminde müziğin kullanımına ilişkin görüşlerini belirlenmiştir.

Berrakçay (2008) müziğin bir yaygın gelişimsel bozukluk tipi olan otizmde ortaya çıkan problemler üzerindeki etkisi isimli yüksek lisans çalışmasını otizmli çocukların müzikle ilişkilendirilmesi kapsamında yapılan ritim çalışmalarının çocuklardaki problem olarak görülen davranışların kontrolünü ne yönde etkilediğini anlamak amacıyla yapmıştır. Çalışma sonunda ritim tekrarı çalışmalarının çocukların yine tekrara dayalı olarak ortaya çıkan problem davranışları yerine geçebileceği sonucuna ulaşmıştır.

Kurt (2006), müzik dinlemenin zihinsel engelli çocukların öğrenme üzerindeki etkisini incelediği çalışmasında dört ve altı yaş arasında orta zekâ geriliği olan çocukların öğrenmesinde müzik faaliyetinin etkisi saptamaya çalışmıştır.

Farklı öğrenenler veya engelliler gibi adlandırmalar içindeki bireyler için kültür, sanat, müzik; çoğu zaman hobi, eğlence olarak yaşantılarına girmekle beraber, iş, istihdam ve meslek edindirme gibi başvurulan alanlar da olmuştur. Ülkemizde özellikle farklı öğrenen bireyleri sanatçı, eğitimci araştırmacı görmek olağan karşılanırlı olmuştur (Çankır, 2021).

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın deseni, veri toplama araçları ve verilerin analizi yer almış ve açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Deseni (Modeli)

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması modeli kullanılmıştır. Nitel araştırma; kişilerin, bir konuya yönelik düşünce, olgu, durum ve görüşlerinin gözlem, görüşme veya belge çözümleme aracılığı ile ortaya koyduğu bir süreç olarak bilinmektedir (Yıldırım & Şimşek, s.39; Freankel, Wallen&Hyun, 2011, 2011: 426). Literatürde durum çalışması birden fazla eylemin, ortamın, sosyal grubun veya diğer sistemlerin birbirine bağlılığının derinlemesine incelendiği yöntem olarak tanımlanmaktadır (Milan, 2000; akt. Büyüköztürk v.d., 2019).

McMillan (2000), durum çalışmasını, bir ya da daha fazla olayın, programın, sosyal grubun ya da birbirine bağlı sistemlerin derinlemesine incelendiği yöntem olarak tanımlamıştır. Durum çalışmasının amacı; herhangi bir olayı oluşturan durumları tanımlamak ve görmek herhangi bir olaya ilişkin olası açıklamaları geliştirerek, olayı değerlendirmektir (Gall vd., 1996; akt. Büyüköztürk vd., 2019: 23). Araştırmada incelenen durum, orta ve ağır düzey zihinsel engelli öğrenciler için MEB tarafından hazırlanmış olan özel eğitim programları içerisinde yer alan Müzik ve Oyun Dersi Öğretim Programındaki müzik uygulamalarına yönelik öğretmen görüşleridir.

3.2. Katılımcı Özellikleri

Araştırma kapsamında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Malatya, Tokat ve Osmaniye illerinde bulunan Özel Eğitim Uygulama Okullarında görev yapmakta olan 15

müzik ve sınıf öğretmeni ile görüşülerek yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Öğretmenlere ait kişisel bilgiler aşağıda verilmiştir.

Katılımcılara Ait Kişisel Bilgiler

Katılımcı (K)	Cinsiyet	Yaş	Mesleki Kıdem	Mezun Fakülte	Olduğu Eğitim Düzeyi
K1	Kadın	32	10	Sınıf Öğretmenliği	Lisans
K2	Kadın	28	3	Müzik Öğretmenliği	Lisans
K3	Kadın	39	18	Zihinsel Engelliler öğretmenliği	Lisans
K4	Kadın	36	11	Zihinsel Engelliler öğretmenliği	Lisans
K5	Kadın	31	8	Zihinsel Engelliler öğretmenliği	Lisans
K6	Erkek	32	7	Zihinsel Engelliler öğretmenliği	Lisans
K7	Erkek	42	16	Müzik Öğretmenliği	Lisans
K8	Erkek	33	3	Zihinsel Engelliler öğretmenliği	Lisans
K9	Erkek	41	7	Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği	Lisans
K10	Erkek	48	23	Müzik Öğretmenliği	Lisans
K11	Kadın	29	7	Sınıf Engelliler Öğretmeni	Lisans
K12	Erkek	33	9	Zihinsel Engelliler Öğretmeni	Yüksek lisans
K13	Kadın	31	7	Zihinsel Engelliler Öğretmeni	Lisans
K14	Kadın	27	3	Zihinsel Engelliler Öğretmeni	lisans
K15	Erkek	28	4	Zihinsel Engelliler Öğretmeni	Lisans

3.3. Verilerin Toplama Teknikleri

Araştırmada veri toplamak amacıyla; kişisel bilgilere ulaşmak amacıyla kişisel bilgi formu, öğretmenlerin konuyla ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla ise yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formundaki sorular 2022-2023 eğitim-öğretim yılında müzik dersine giren 15 sınıf ve müzik öğretmenine yöneltilmiştir. Nitel araştırmalarda ilgili araştırma ile ilgili adımların ve soruların belirlenip katılımcıların kendine ait alanlarına ilişkin verilerin toplanması ve özel durumlardan yola çıkarak genel temalara ulaşmak sureti ile çözüme kavuşturulması ve akabinde yorumlanmasına yönelik aşamalar izlenmektedir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, daha önceden tespit edilmiş sorulardan hareketle, katılımcıların vermiş olduğu cevaplar doğrultusunda soruları boyutlandırmak suretiyle, ilgili konunun farklı boyutlarını ayrıntılı biçimde ortaya konmasına imkân sağlamaktadır (Creswell, 2017: 190). İçerik çözümlemede çıkan sonuçlar doğrultusunda çeşitli kavramlar yardımı ile elde edilen veriler çözümlenirken, söz konusu kavram, tema ve kodların daha önceden belirlenebileceği gibi, çözümleme esnasında oluşturularak açıklanabilmektedir (Yıldırım & Şimşek,2008: 227; Fraenkel, Wallen&Hyun, 2011: 480).

3.4. Verilerin Analizi

Bu çalışmada veriler nitel verilerin analiz yöntemlerine bağlı kalınarak analiz edilmiştir. Araştırma kapsamında uygulanan kişisel bilgi formundan elde edilen verilerin analizinde öncelikle öğretmenlere temsili isimler verilmiş daha sonra verilerden elde edilen sonuçlar kodlanmış, kategoriler bulunarak veriler düzenlenmiştir.

Bu araştırmada, orta ve ağır düzey zihinsel engelliler için müzik dersine yönelik öğretmen görüşlerinin görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Öğretmenlerden elde edilen görüşmeler maxqda nitel veri analiz programı ile analiz edilmiştir. Bu program, nitel araştırmalarda video, resim, anket, görüşmeler, odak grup görüşmeleri gibi bir veri çeşidinin analizine imkan verebildiği gibi aynı zamanda görselleştirme seçenekleri, verileri, kodları kolay koordine etme bağlamında da tasarlanmış bir yazılım programıdır (Sevilmiş & Yıldız, 2022). Bu noktada tematik kodlama ile farklı özellikleri olan kodların benzerlik ve farklılıklarının tespit edilmesi ile ilişkili olup bu ilişkili kodların gruplanması söz konusudur (Vaughn &Turner, 2016). İlişkili kodlama ise görüşülen kişinin cümlesinde birden fazla temaya değinmesi ile ortaya çıkar.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR VE YORUM

Orta ve ağır düzey zihinsel engelliler için müzik dersinde kullanılan öğretim programında yer alan etkinliklerin bazı özellikler açısından incelenmesi amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada tematik ve ilişkisel analizler sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır. Ulaşılan bulgular yorumlanarak tablolar halinde sunulmuştur.

4.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine Yönelik Bulgular ve Yorum

Araştırmanın birinci alt problemi olan “Orta ve ağır düzey zihinsel engellilere müzik öğretiminde kullanılan etkinliklere yönelik öğretmen görüşleri nelerdir?” sorusu için bu alanda derse giren öğretmenlere “Derslerinizde müzik öğretimi için ne tür etkinlikler yapmaktasınız?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmen görüşlerinden elde edilen verilerden hareketle “Müzik Etkinlikleri için Yararlanılan Etkinlikler” teması ortaya çıkmış ve bu tema altında “Ritim etkinlikleri, Müziksel (şarkı, türkü, tekerleme vb. söyleme etkinlikleri) etkinlikler, Etkinlik (Öğrencilere eğlenme amaçlı teknoloji destekli etkinlikler), Drama, Oyun, Dinlenme ve Masal” olarak 7 kod ortaya çıkmıştır. Kod ve Temalara ait veriler Şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 1. Müzik Öğretimi İçin Yapılan Etkinliklere İlişkin Görüşler

Müzik öğretimi için yapılan etkinlikler “Ritim”, “Müzik”, “Drama”, “Oyun”, “Dinleme” “Masal” ve “Etkinlik olmak üzere yedi alt temada isimlendirilmiştir. Müzik öğretimi için yapılan etkinliklere ilişkin öğretmen görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir.

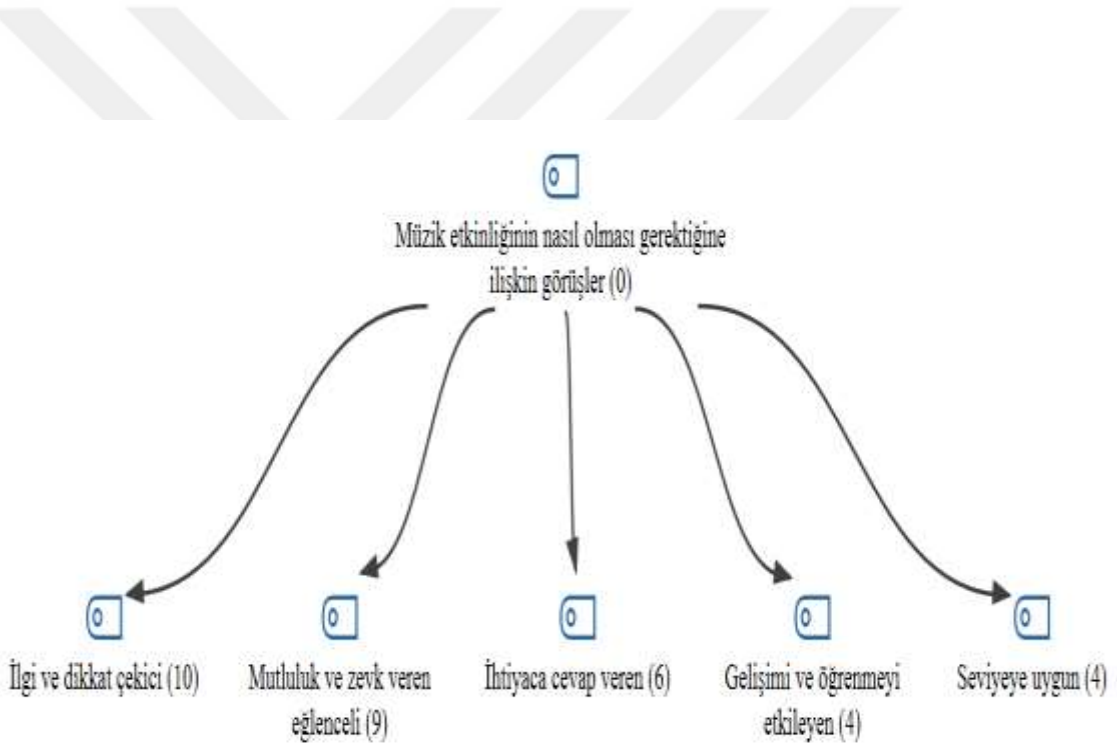
Katılımcı 3 “*Derslerimizde orta ve ağır düzey engelli öğrenciler için akıllı tahta üzerinden Ritim çalışmalarını, müzikli oyunlar, öğrettiğimiz şarkılar hem kendilerini ifade etmede hem de beceri kazanmada etkin rol oynamaktadır...*” cümlesi ile müzik eğitiminde yapılan etkinliklerde “müzik” ve “ritim” alt temalarına değinmiştir.

Katılımcı 4 “*Daha basit düzey şarkılarla kendilerini ifade etmelerini amaçlıyorum. Genellikle akıllı tahtadan şarkı açarak oyun oynamalarını ritim çalışmalarını yaparak dersi daha aktif kılıyorum.*” cümlesi ile “müzik” ve “ritim” alt temalarına değinmiştir.

Katılımcı 8 “*Orta ve ağır düzey zihinsel engelli öğrencilerimiz algı düzeyleri daha düşük çocuklar oluyor. Derslerde aynı anda öğrencilerle beraber ders işlemek haliyle zorlaşıyor. Çocukların en çok hoşuna giden etkinlik genellikle bir şarkıya alkışla ritim tutma, söylenen ezgiye eşlik etme etkinlikleri oluyor. Bu etkinliklerin yanı sıra masal, drama gibi etkinliklerle dikkatlerini çekebiliyoruz.*” cümlesi ile “masal” “drama” “ritim” alt temalarına değinmiştir.

4.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine Yönelik Bulgular ve Yorum

Araştırmada ikinci alt problemi “Müzik etkinliklerinde olması gereken özelliklere yönelik öğretmen görüşleri nelerdir?” alt problemine yönelik olarak öğretmenlere “Size göre özel eğitimde müzik etkinlikleri nasıl olmalıdır?” sorusu yöneltilmiştir. Bu araştırma sorusu doğrultusunda elde edilen bilgilerden “ Müzik etkinliğinin nasıl olması gerektiğine dair görüşler” teması ortaya çıkmıştır. Temaya ait 5 kod ortaya çıkmıştır. Bunlar “İlgi ve Dikkat Çekici, Mutluluk ve zevk veren eğlenceli, ihtiyaca cevap veren, gelişimi ve öğrenmeyi etkileyen, seviyeye uygun.” Kod ve Temalara ait veriler Şekil 2’de verilmiştir.

Şekil 2. Müzik Etkinliğini Nasıl Olması Gerekliliğine İlişkin Görüşler

Müzik etkinliğini nasıl olması gerekliliğine ilişkin görüşler “İlgi ve dikkat çekici”, “Mutluluk zevk veren eğlenceli”, “İhtiyaca cevap veren”, “Gelişimi ve öğrenmeyi etkileyen”, “Seviyeye uygun” olmak üzere beş alt temada isimlendirilmiştir. Müzik etkinliğini nasıl olması gerekliliğine ilişkin görüşler aşağıda gösterildiği gibi ifade edilmiştir.

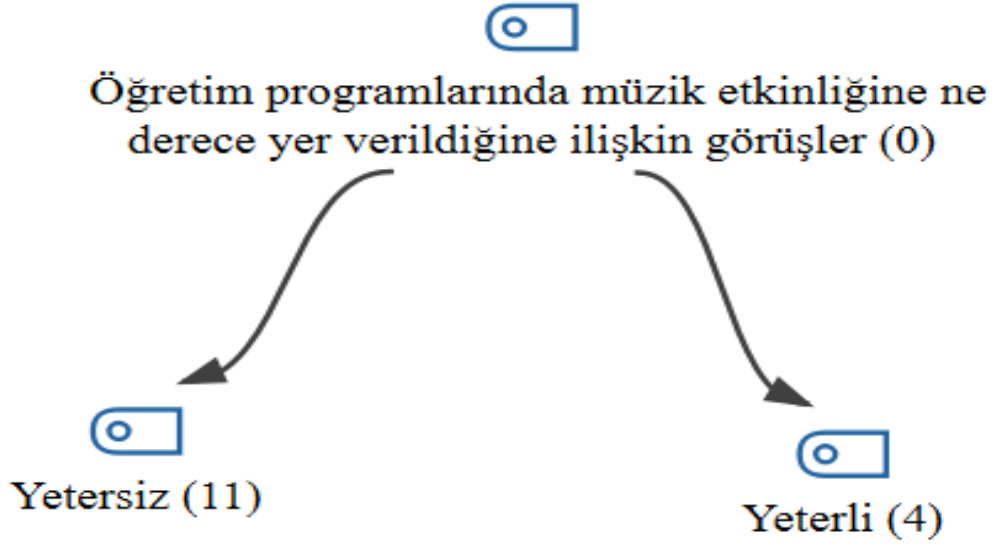
Katılımcı 1 “Çocuğun dikkatini ve ilgisini çekmesi gerektiğini düşünüyorum...” cümlesi ile müzik etkinliğinin “ilgi ve dikkat çekici” olma özelliğinden bahsetmiştir.

Katılımcı 2 “Öğrencilerimiz normal bir eğitim gören çocuklar değil özel eğitim alan çocuklardır o yüzden öncelikle öğrencilerimizin seviyelerine ve ihtiyaçlarına göre etkinlikler seçilmelidir.” cümlesi ile müzik etkinliğinin “ihtiyaca cevap veren” “seviyeye uygunluk” özelliğinden bahsetmiştir.

Katılımcı 7 “Öğrencilerin öncelikle performans düzeyine, ilgi, istek ve ihtiyaçlarına uygun planlanmalıdır.” cümlesi ile müzik etkinliğinin “ilgi ve dikkat çekici”, “ihtiyaca cevap veren” özellikler barındırması gerekliliğini ifade etmiştir.

4.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine Yönelik Bulgular ve Yorum

“Orta ve ağır düzey zihinsel engelliler programında müzik etkinliklerine yer verilme derecesi nedir?” alt problemine göre öğretmenlere “Orta ve ağır düzey zihinsel engelliler için müzik dersinde kullanılan öğretim programında müzik etkinliklerine ne derecede yer verilmektedir?” sorusu yöneltmiş ve elde edilen bilgilerden “ Öğretim programlarında müzik etkinliğine ne derece yer verildiğine ilişkin görüşler” teması ortaya çıkmıştır. Temaya ait 2 kod çıkarılmıştır. Kod ve Temalara ait veriler Şekil 3’te verilmiştir.

Şekil 3. Öğretim Programlarında Müzik Etkinliğine Ne Derece Yer Verildiğine İlişkin Görüşler

Öğretim programlarında müzik etkinliğine ne derece yer verildiğine ilişkin görüşleri “Yetersiz” ve “Yeterli” olmak üzere iki alt temada isimlendirilmiştir. En çok dile getirilen alt temanın ise “Yetersiz” olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenler öğretim programlarında müzik etkinliğine ilişkin “yetersiz” ve “yeterli” görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir.

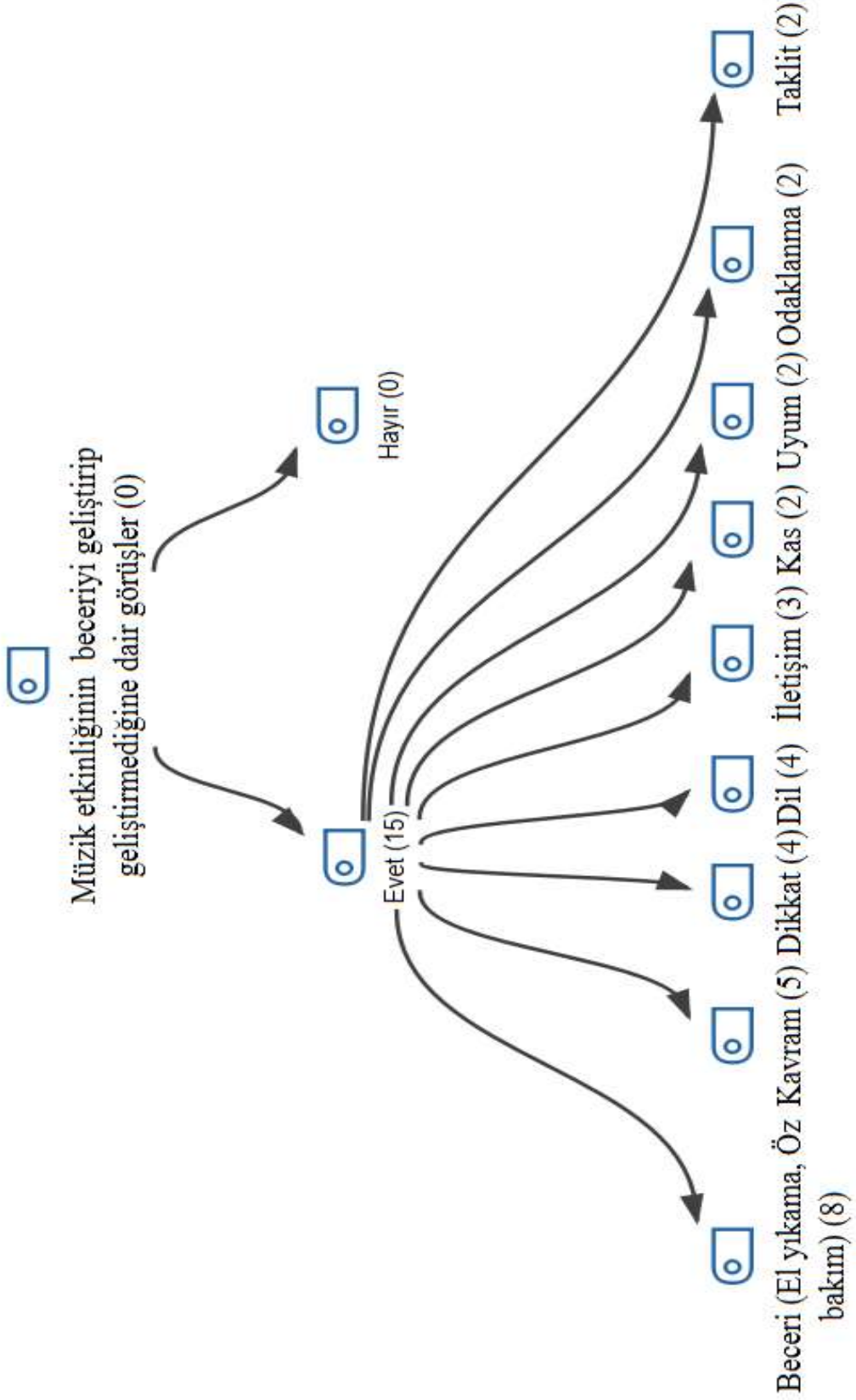
Katılımcı 1 “Çok fazla yer verilmemektedir. Etkinliler çok az ve yetersiz. Belli süre sonra sıkılmalar meydana geliyor. Veriler kağıt üstünde kalıyor. Daha fazla etkinlikler olsa herkesin yararına olur” ifadesi ile

Katılımcı 10 “Çok fazla yer verilmemektedir. Etkinliler çok az ve yetersiz. Belli süre sonra sıkılmalar meydana geliyor. Veriler kağıt üstünde kalıyor. Daha fazla etkinlikler olsa herkesin yararına olur.”ifadesi ile öğretim programlarında müzik etkinliğinin yetersizliğini ifade ederken

Katılımcı 8 “Müzik dersi haftada 3 saat öğrenciler için yeterli gelmektedir. Müzik çünkü bütün derslerle aslında iç içe. Ders içerisinde yapılan etkinlikler daha çeşitli ve daha fazla olabilir.” İfadesi ile öğretim programlarında müzik etkinliğinin yeterli olduğunu ifade etmiştir.

4.4. Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine Yönelik Bulgular ve Yorum

“Orta ve ağır düzey zihinsel engellilere müzik öğretiminde; kullanılan etkinliklerin engelli bireylerin beceri düzeyleri üzerindeki etkileri yönünden öğretmen görüşleri nelerdir?” alt problemine yönelik olarak öğretmenlere “Müzik etkinliklerinin öğrencilerin becerilerini geliştirdiğini düşünüyor musunuz? Cevabınız evet ise, bu becerilerin neler olduğunu düşünüyorsunuz?” Sorusu yöneltilmiştir. Elde edilen bilgilerden “Müzik Etkinliklerini Öğrencilerin Becerilerini Geliştirip Geliştirdiğine İlişkin Görüşler” teması ortaya çıkmıştır. Müzik etkinliklerini öğrencilerin becerilerini geliştirip geliştirdiğine ilişkin görüşler “Evet” ve “Hayır” olmak üzere iki alt temada isimlendirilmiştir. Evet alt teması “El yıkama-öz bakım”, “Dikkat”, “Dil”, “Kavram”, “İletişim”, “Uyum”, “Odaklanma”, “Taklit”, “Kas” olarak alt temalara ayrılmıştır. Müzik etkinliğinin beceriyi geliştirip geliştirmedine dair görüşlerin ve bunların ne olduğuna dair kodlamalara ilişkin ifadeler şu şekilde dile getirilmiştir. Kod ve Temalara ait veriler Şekil 4’te verilmiştir.

Şekil 4. Müzik Etkinliklerini Öğrencilerin Becerilerini Geliştirip Geliştirdiğine İlişkin Görüşler

Soruya ilişkin öğretmen görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir.

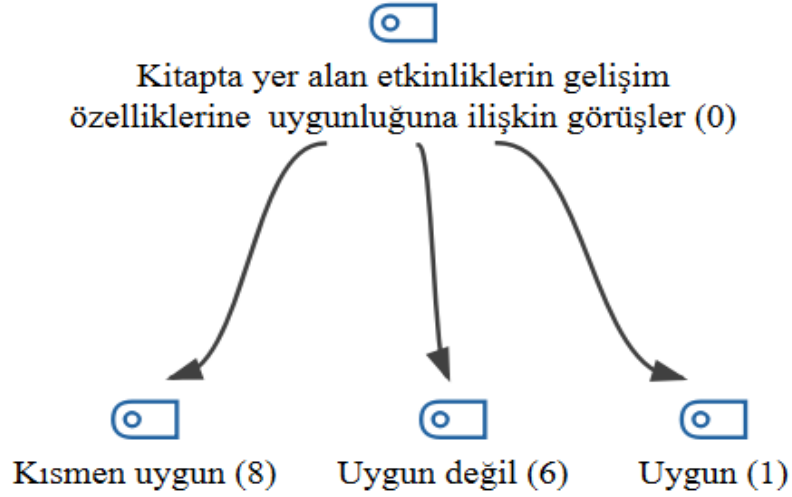
Katılımcı 1: *“Uygun etkinliklerin öğrencileri her açıdan geliştirdiğini düşünüyorum. Dikkatini çeken etkinliklerde takip edeceği hareketler sunulduğunda hem dikkatinin artacağını hem de taklit becerilerinin gelişeceğini düşünüyorum.”* cümlesi ile müzik etkinliklerinin “taklit” ve “dikkat” becerilerini geliştirdiğini ifade etmiştir.

Katılımcı 7 : *“Müzik Etkinlikleri bu öğrencilerin bir takım kavramları öğrenmelerinde oldukça etkili olmaktadır. Örneğin: sayıları ya da harfleri pek çok öğrenci müzik etkinlikleri ile daha kolay öğrenmektedir. Öğrenciler dil becerilerini müzikle geliştirebilmekte. Soyut kavramların bu düzey öğrencilere verilmesi zor olsa da somut kavramlar müzik yoluyla daha kolay öğretiliyor.”* cümlesi ile müzik etkinliklerinin “dil” “kavram” becerilerini geliştirdiğini ifade etmiştir.

Katılımcı beş : *“Etkinliklerin konuları doğa, hayvan, iletişim, öz bakım gibi becerilerle alakalı olup etkisini çok net görüyoruz.”* cümlesi ile “el yıkama” becerilerini geliştirdiğini ifade etmiştir.

4.5. Araştırmanın Beşinci Alt Problemine Yönelik Bulgular ve Yorum

Araştırmanın beşinci alt problemi “Orta ve ağır düzey zihinsel engellilere müzik öğretiminde kullanılan kitaplarda yer alan etkinliklerin engelli bireylerin gelişim özelliklerine uygunluğu yönünden öğretmen görüşleri nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir. Bu alt probleme cevap aramak için öğretmenlere, “Kitapta yer alan etkinliklerin orta ve ağır derece zihinsel engelli çocukların gelişim özelliklerine ne derecede uygundur?” Sorusu yönlendirilmiştir. Kitapta yer alan etkinliklerin orta ve ağır derece zihinsel engelli çocukların gelişim özelliklerine uygunluğuna ilişkin “Kısmen uygun” “Uygun değil” “Uygun” olmak üzere üç alt temada isimlendirilmiştir. Kitapta yer alan etkinliklerin orta ve ağır derece zihinsel engelli çocukların gelişim özelliklerine ilişkin kodlamalar Şekil 5’te verilmiştir.

Şekil 5. Kitapta Yer Alan Etkinliklerin Orta Ve Ağır Derece Zihinsel Engelli Çocukların Gelişim Özelliklerine Uygunluğuna İlişkin Görüşler.

Soruya ilişkin öğretmen görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir.

Katılımcı 2: “Kitapta yer alan becerilerin bir kısmının uygun olduğunu düşünmüyorum. Kazanılacak becerilerin öğrencilerin günlük yaşamında rahatça uygulayabilecekleri, bedensel yetersizlikleri olan öğrencilere göre bir takım beceri çalışmaları yapılması gerektiğini düşünüyorum.” cümlesi ile “Kısmen uygun” olduğunu ifade etmiştir.

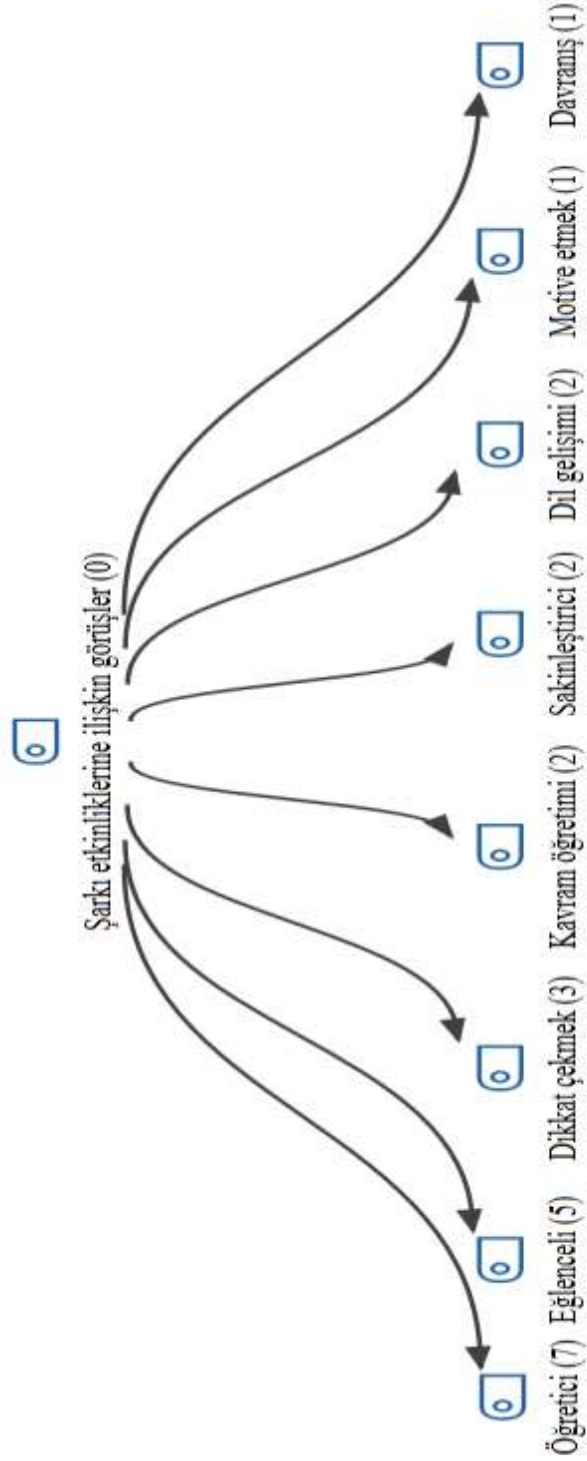
Katılımcı 8: “Etkinliklerin seviyelerine uygun olduğunu düşünüyorum yalnızca yeterli sayıda olmadığını düşünüyorum.” cümlesi ile “Uygun olduğunu” ifade etmiştir.

Katılımcı 1: “Çocukların dil gelişimine, kavram ve beceri gelişimine oldukça katkı sağlıyor ama kitapta yer alan her etkinlik uygun değildir.” cümlesi ile “uygun olmadığını” ifade etmiştir.

4.6. Araştırmanın Altıncı Alt Problemine Yönelik Bulgular ve Yorum

Araştırmanın altıncı alt problemi “Orta ve ağır düzey zihinsel engellilere müzik öğretiminde kullanılan şarkıların (şarkı etkinliklerinin) özellikleri yönünden öğretmen görüşleri nelerdir? şeklinde belirlenmiştir. Bu probleme cevap aramak için öğretmenlere “Sizce etkinliklerde kullanılan şarkıların genel özellikleri nasıl olmalıdır? Sorusu

yöneltilmiştir. Şarkı etkinlikleri için katılımcıların görüşleri “Öğretici”, “Eğlenceli”, “Kavram öğretimi”, “Sakinleştirici”, “Dil gelişimi”, “Dikkat çekmek”, “Motive etmek”, “Davranış” olmak üzere olmak üzere sekiz alt temada isimlendirilmiştir. Şarkı etkinlikleri için katılımcıların görüşleri ilişkin kodlamalar şu şekilde ifade edilmiştir

Şekil 6. Şarkı Etkinlikleri İçin Katılımcıların Görüşleri

Soruya ilişkin öğretmen görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir.

Katılımcı 9: “*Şarkı etkinlikleri öğrenciyi motive etmek, dikkat çekmek etkinlikleri sevdirmek açısından önemli*” cümlesi ile “motive etmek”, “dikkat çekme” alt temalarını dile getirmiştir.

Katılımcı 3 : “*Şarkı özel eğitim öğrencileri için bulunmaz bir nimettir, çocukların ifade gücü olduğu için kendilerini ifade etmede araç olmaktadır, ayrıca dil gelişimine oldukça katkı sağlamaktadır.*” cümlesi ile “dil gelişimi” alt temalarını dile getirmiştir.

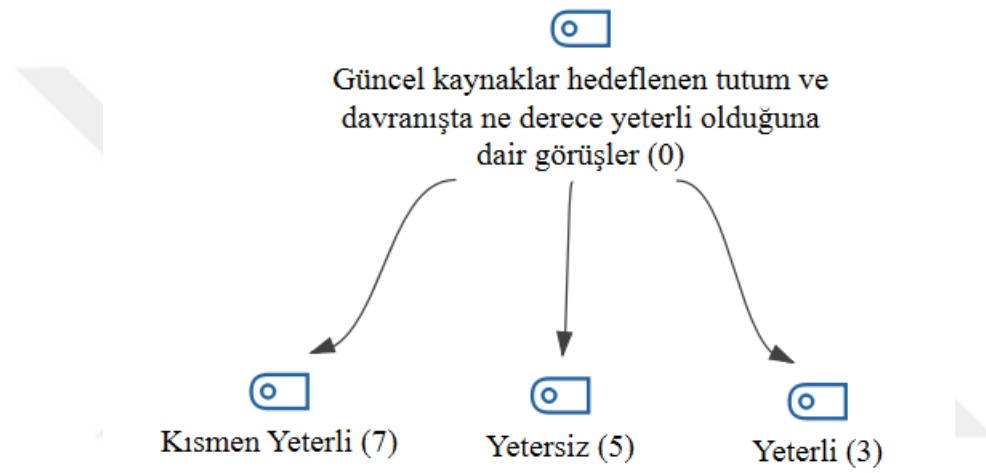
Katılımcı 6: “*Şarkı etkinlikleri eğlenceli ve öğreticidir. Çocuklar şarkılara eşlik ederken mutlu oluyorlar. Toplu hareket etmeyi öğreniyorlar. Şarkıların ezgileri tekrar eden motifler olursa öğrencide daha kalıcı hale gelebiliyor.*” cümlesi ile “eğlenceli”, “öğretici” alt temalarını dile getirmiştir.

Katılımcı 8: “*Eğlendirici özelliğe sahip. Ağır düzeyde öğrenciler dinlemeye, orta düzey öğrenciler de söylemeye uygun.*” cümlesi ile “eğlenceli” alt temasını dile getirmiştir.

4.7. Araştırmanın Yedinci Alt Problemine Yönelik Bulgular ve Yorum

Araştırmanın yedinci alt problemi “Orta ve ağır düzey zihinsel engellilere müzik öğretiminde etkinlik kitabında yer alan kazanımların öğrencilerin hedef davranış ve tutumları edinmeleri yönünde öğretmen görüşleri nelerdir? şeklinde belirlenmiştir. Buna göre öğretmenlere etkinlik kitabında yer alan müzik etkinliklerinde yer alan kazanımlar öğrencilerin hedeflenen davranış ve tutumları edinmelerinde ne ölçüde yeterlidir? Sorusu

yöneltmiştir. Buna göre “Güncel kaynaklar hedeflenen tutum ve davranışta ne derece yeterli olduğuna dair görüşler” teması elde edilmiştir. Temaya ait olarak, “Yeterli”, “Kısmen yeterli” ve “Yetersiz” olmak üzere üç kod ortaya çıkmıştır. Tema ve kodlara ait veriler Şekil 7’de verilmiştir.

Şekil 7. Güncel Kaynaklar Hedeflenen Tutum Ve Davranışta Ne Derece Yeterli Olduğuna Dair Görüşler

Soruya ilişkin öğretmen görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir.

Katılımcı 7: “*Yetersizdir bu yüzden bu kazanımlar hedefler yerine öğrencilerin performans düzeyine uygun olan kazanımlar öğretmen tarafından tekrar düzenlenmektedir. Program biraz askıda kalmaktadır.*” cümlesi ile “yetersiz” olduğu alt temasını dile getirmiştir.

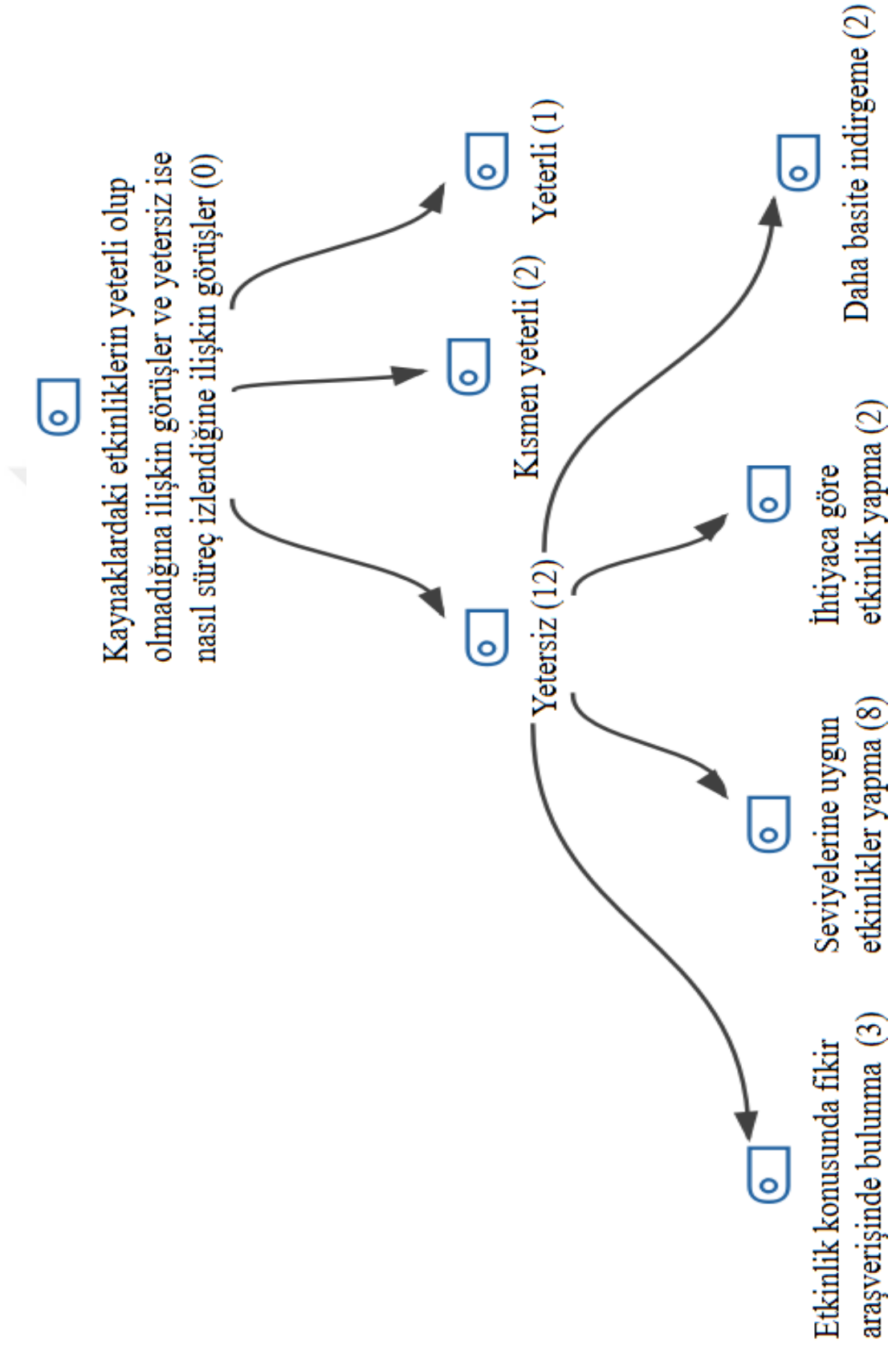
Katılımcı 10: “*Yeterli. Kazanımlar yeterince var. Bizler performans alımına göre bireyselleştirilmiş eğitim planına (BEP) uygun olanları alarak planlama yapıyoruz.*” cümlesi ile “yeterli” alt temasını dile getirmiştir.

Katılımcı 9: “*Orta düzeyde yeterli olduğunu düşünüyorum işin önemli kısmı bireysel farklılıklara göre plan yapmakta gizli. Her öğrencinin özelliği farklı olduğu için*

hedeflenen davranışları her öğrenci yapamayabiliyor.” cümlesi ile “kısmen yeterli” alt temasını dile getirmiştir.

4.8. Araştırmanın Sekizinci Alt Problemine Yönelik Bulgular ve Yorum

“Orta ve ağır düzey zihinsel engelli öğrencilerin etkinlik kitabındaki müziksel etkinliklerin yeterliliğine ve yetersiz bulunması halinde yapılabileceklere yönelik öğretmen görüşleri nelerdir?” Alt problemine göre öğretmenlerden alınan bulgulara göre “Kaynaklardaki Etkinliklerin Yeterli Olup Olmadığına İlişkin Görüşler ve Yetersiz İse Nasıl Süreç İzlendiğine İlişkin Görüşler” teması elde edilmiştir. Öncelikli olarak katılımcılar etkinliklerin “Yetersiz”, “Kısmen yeterli” ve “Yeterli” olduğuna dair üç alt tema oluşmuştur. Yardımcı soru olarak yetersiz cevabı verenlerin nasıl bir süreç izlediğine dair görüşler alınmıştır. Kod ve Temalara ait veriler Şekil 8’de verilmiştir.

Şekil 8. Kaynaklardaki Etkinliklerin Yeterli Olup Olmadığına İlişkin Görüşler ve Yetersiz İse Nasıl Süreç İzlendiğine İlişkin Görüşler

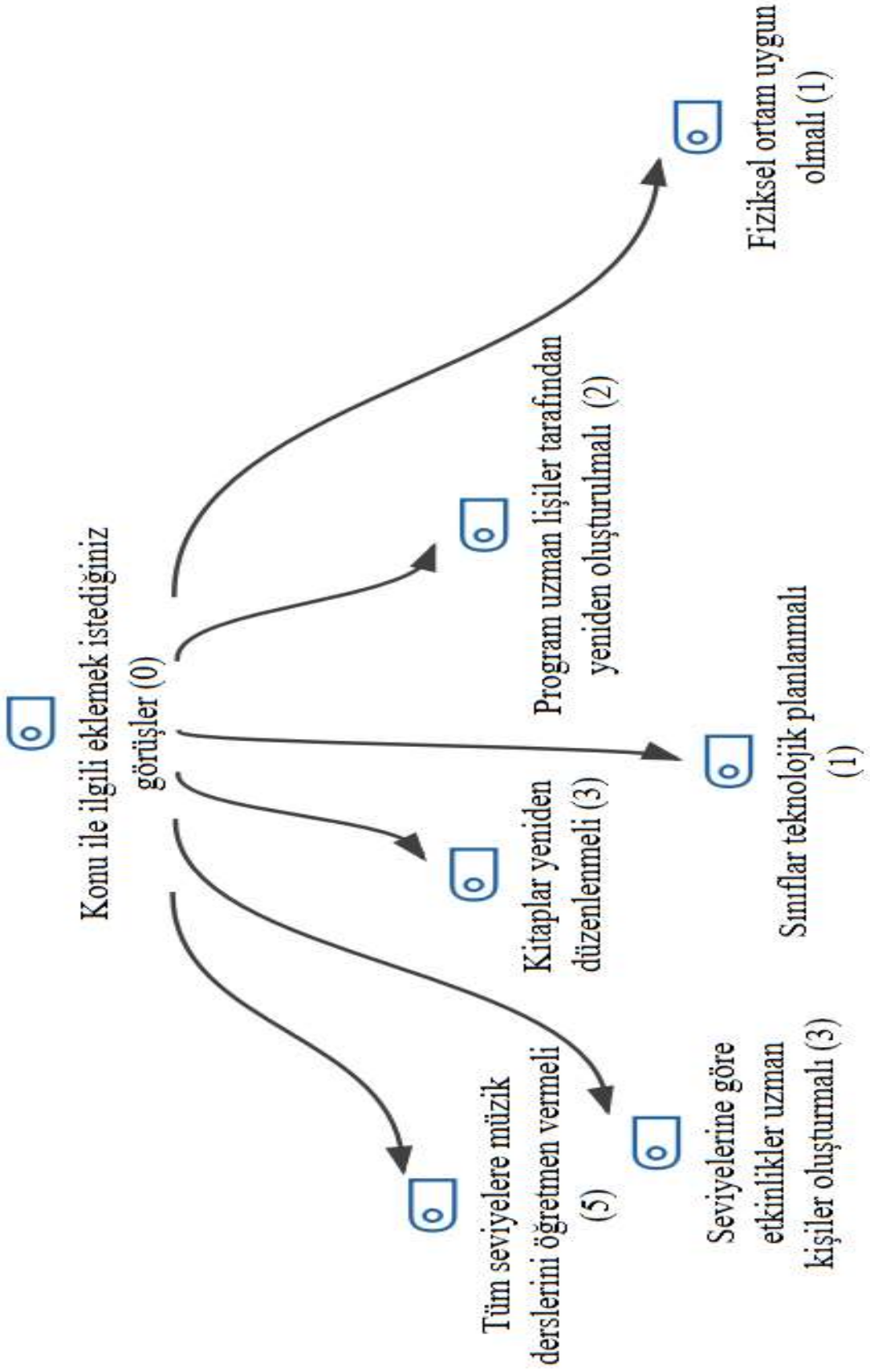
Soruya ilişkin öğretmen görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir.

Katılımcı 2: *“Yeterli değil. Çocukların seviyesinin üzerinde kalabiliyor. Çocuklara göre daha basite indirgenebilir. Kitaptan yararlanmıyorum kendim etkinlik oluşturuyorum.”* cümlesi ile hem kaynaklardaki etkinliklerin “yetersiz” olduğunu vurgulamış hem de yaptığı etkinlikleri “daha basite indirgediği ”ne ilişkin süreç izlediğini dile getirmiştir.

Katılımcı 3: *“Yetersizdir. Her kademeye ve engel tür ve seviyelerine göre araştırmalar yapılabilir. Öğrencinin performans düzeyine uygun olarak amaçları tekrar düzenliyoruz, ayrıca diğer derslerle de bağlantılı hale getirerek diğer derslerinde pekiştirilmesini sağlıyoruz. Örn: El yıkama öğretiyorsak el ile ilgili şarkı seçiyoruz.”* cümlesi ile hem kaynaklardaki etkinliklerin “yetersiz” olduğunu vurgulamış hem de yaptığı etkinlikleri “seviyelerine uygun hale getirilmesi” süreç izlediğini dile getirmiştir.

Katılımcı 9: *“Yetersizdir. Çocukların ihtiyacına göre etkinlikler yapılabilir.”* cümlesi ile çocukların ihtiyaçları bağlamında etkinliklerin sürdürülebileceğini dile getirmiştir.

Araştırma kapsamında öğretmenlere konuyla ilgili eklemek istediğiniz bir şey var mı? Sorusu yöneltilmiştir. Konu ile ilgili öğretmenlerin eklemek istediği görüşler 6 alt tema olarak belirtilmiştir. Bunlar; tüm seviyelerde derslere müzik öğretmeni girmelidir, kitaplar yeniden düzenlenmelidir, etkinlikler seviyelere göre uzman kişiler tarafından belirlenmelidir, sınıflar teknolojiye uygun olmalıdır, öğretim programı yeniden oluşturulmalıdır, fiziksel ortam uygun hale getirilmelidir. Kod ve Temalara ait veriler Şekil 9’da verilmiştir.

Şekil 9. Konu İle İlgili Ekleme İstedığınız Görüşler.

BÖLÜM V

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmada elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular doğrultusunda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Araştırmanın birinci alt problemi olan “Orta ve ağır düzey zihinsel engellilere müzik öğretiminde kullanılan etkinliklere yönelik öğretmen görüşleri nelerdir?” sorusu için bu alanda derse giren öğretmenlere “Derslerinizde müzik öğretimi için ne tür etkinlikler yapmaktasınız?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmen görüşlerinden elde edilen verilerden hareketle; bu etkinlikler; “Ritim etkinlikleri, Müziksel (şarkı, türkü, tekerleme vb. söyleme etkinlikleri) etkinlikler, Etkinlik (Öğrencilere eğlenme amaçlı teknoloji destekli etkinlikler), Drama, Oyun, Dinlenme ve Masal” olarak tespit edilmiştir.

Görüşme yapılan öğretmenlerin çalıştığı okullarda yeterli ve gerekli ortamın olmadığı görülmüştür. Yapılan görüşmelerde oluşan sonuçlar doğrultusunda derse giren öğretmenler okul fark etmeksizin orta, ağır düzeydeki engelli öğrencilerin akıllı tahta üzerinden Ritim çalışmaları, müzikli oyunlar, öğrettiğimiz şarkılar hem kendilerini ifade etmede hem de beceri kazanmada etkin rol oynadığını, basit ve anlaşılır düzeyde parçaların belirlenerek kendilerini rahat ifade etmelerinin sağlandığı, genel itibari ile orta ve yüksek derecedeki zihinsel engelli öğrencilerin algı düzeylerinin düşük olduğunu ve bununda etkisinde kalarak ders işlemenin zorluklarının olduğunu belirtmiş ve genel koordinasyonu sağlamak amacı ile daha basit ve katılım sağlayıcı müzik etkinliklerinin yapıldığını belirtmişlerdir.

- Araştırmada ikinci alt problemi “Müzik etkinliklerinde olması gereken özelliklere yönelik öğretmen görüşleri nelerdir?” alt problemine yönelik olarak öğretmenlere “Size göre özel eğitimde müzik etkinlikleri nasıl olmalıdır?” sorusu yöneltilmiştir.

Bu araştırma sorusu doğrultusunda elde edilen verilerden Müzik etkinliklerinin “İlgi ve Dikkat Çekici, Mutluluk ve zevk veren, eğlenceli, ihtiyaca cevap veren, gelişimi ve öğrenmeyi etkileyen, seviyeye uygun” olması gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Yapılan görüşmelerde oluşan sonuçlar doğrultusunda öğretmenler yapılan etkinliklerin anlaşılabilir düzeyde olması gerektiği, beraberinde basit ve odak noktası sağlayacak etkinliklerin yanında bu bireylerin istek ve ihtiyaçları doğrultusunda etkinliklerin olması gerektiğini belirtmişlerdir.

- Araştırmada üçüncü alt problemi “Orta ve ağır düzey zihinsel engelliler programında müzik etkinliklerine yer verilme derecesi nedir?” alt problemine göre öğretmenlere “Orta ve ağır düzey zihinsel engelliler için müzik dersinde kullanılan öğretim programında müzik etkinliklerine ne derecede yer verilmektedir?” sorusu yöneltilmiş ve elde edilen verilerden hareketle “Öğretim programlarında müzik etkinliğine yeterli düzeyde yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan görüşmelerde ulaşılan sonuçlar doğrultusunda verilmesi gereken eğitimlerin kağıt üzerinde kaldığı, etkinlik ile alakalı uygulanabilir çok az kaynağın olduğu belirtilmiş olup, müzik etkinlik saatlerinin iyileştirilmesi ve katılıma teşvik edici etkinliklerin daha fazla yer alınması görüşleri belirtilmiştir.

- Araştırmada dördüncü alt problemi “Orta ve ağır düzey zihinsel engellilere müzik öğretiminde; kullanılan etkinliklerin engelli bireylerin beceri düzeyleri üzerindeki etkileri yönünden öğretmen görüşleri nelerdir?” alt problemine yönelik olarak öğretmenlere “Müzik etkinliklerinin öğrencilerin becerilerini geliştirdiğini düşünüyor musunuz? Cevabınız evet ise, bu becerilerin neler olduğunu düşünüyorsunuz?” Sorusu yöneltilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda; araştırmaya katılan tüm öğretmenlerin Müzik Etkinliklerinin Öğrencilerin Becerilerini Geliştirdiği cevabını erdiği görülmüştür. Bu gelişimi; “El yıkama-öz bakım”, “Dikkat”, “Dil”, “Kavram”, “İletişim”, “Uyum”, “Odaklanma”, “Taklit”, “Kas” olarak belirtmişlerdir.

Beceri anlamında kazanımları özel bireylerde çok daha zor olduğu ve bu zorluğun çeşitli özel etkinliklerle kazanılabileceği kaçınılmazdır. Yapılan görüşmelerde oluşan sonuçlar doğrultusunda öğretmenlerin uygun müzik

etkinlikleri ve beraberinde oluşturulacak şartların bireyde pozitif anlamda katkı sağlamanın yanında hem ortama adapte olma hem de müzik etkinliği sayesinde dil becerilerini, koordinasyon ve uyum becerilerini geliştirebileceğini ve bu sayede kişisel becerilerinin gelişebileceğini belirtmişlerdir.

- Araştırmanın beşinci alt problemi “Orta ve ağır düzey zihinsel engellilere müzik öğretiminde kullanılan kitaplarda yer alan etkinliklerin engelli bireylerin gelişim özelliklerine uygunluğu yönünden öğretmen görüşleri nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir. Bu alt probleme cevap aramak için öğretmenlere, “Kitapta yer alan etkinliklerin orta ve ağır derece zihinsel engelli çocukların gelişim özelliklerine ne derecede uygundur?” Sorusu yönlendirilmiştir. Kitapta yer alan etkinliklerin orta ve ağır derece zihinsel engelli çocukların gelişim özelliklerine uygunluğuna çoğunun “Kısmen uygun” şeklinde cevap verdiği görülmüştür. Yapılan görüşmelerden hareketle öğretmenler kitapta yer alan etkinliklerin yeterli olmadığını ancak sayı olarak az da olsa etkili olduğunu belirtmişlerdir.
- Araştırmanın altıncı alt problemi “Orta ve ağır düzey zihinsel engellilere müzik öğretiminde kullanılan şarkıların (şarkı etkinliklerinin) özellikleri yönünden öğretmen görüşleri nelerdir? şeklinde belirlenmiştir. Bu probleme cevap aramak için öğretmenlere “Sizce etkinliklerde kullanılan şarkıların genel özellikleri nasıl olmalıdır? Sorusu yöneltilmiştir. Buna göre şarkıların, “Öğretici”, “Eğlenceli”, “Kavram öğretimi”, “Sakinleştirici”, “Dil gelişimine katkı sağlayıcı”, “Dikkat çekici”, “Motive edici” olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan görüşmeler doğrultusunda, şarkının özel öğrenciler için büyük bir nimet olduğu, şarkılara eşlik ederken hem hayat enerjilerinin yükseldiği hem de katılımın en yüksek seviyelere ulaştığı görüşünü belirtmiş ve dil gelişimlerine katkı sağladığı sonuçlarına ulaşılmıştır.
- Araştırmanın yedinci alt problemi “Orta ve ağır düzey zihinsel engellilere müzik öğretiminde etkinlik kitabında yer alan kazanımların öğrencilerin hedef davranış ve tutumları edinmeleri yönünde öğretmen görüşleri nelerdir? şeklinde belirlenmiştir. Buna göre öğretmenlere etkinlik kitabında yer alan müzik etkinliklerinde yer alan kazanımlar öğrencilerin hedeflenen davranış ve tutumları

edinmelerinde ne ölçüde yeterlidir? Sorusu yöneltilmiştir. Buna göre “büyük ölçüde, güncel kaynaklar hedeflenen tutum ve davranışta kısmen yeterli bulunmuştur.

- Araştırmanın sekizinci alt problemi “Orta ve ağır düzey zihinsel engelli öğrencilerin etkinlik kitabındaki müziksel etkinliklerin yeterliliğine ve yetersiz bulunması halinde yapılabileceklerle yönelik öğretmen görüşleri nelerdir?” Alt problemine göre öğretmenlerden alınan cevaplara göre genel olarak kaynaklardaki etkinliklerin yetersiz olduğu görüşü ortaya çıkmıştır.
- Ayrıca araştırma kapsamında öğretmenlere konuyla ilgili eklemek istediğiniz bir şey var mı? Sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya öğretmenler; tüm seviyelerde derslere müzik öğretmeni girmelidir, kitaplar yeniden düzenlenmelidir, etkinlikler seviyelere göre uzman kişiler tarafından belirlenmelidir, sınıflar teknolojiye uygun olmalıdır, öğretim programı yeniden oluşturulmalıdır, fiziksel ortam uygun hale getirilmelidir şeklinde cevaplar verilmiştir.

5.2 Öneriler

Araştırma sonuçlarından elde edilen sonuçlara dayalı çalışma ile ilgili öneriler aşağıda belirtilmiştir.

- İlgili ders programı gözden geçirilerek ders saatlerinde iyileştirmeler yapılarak uygun ve yeterli ders saati belirlenmelidir.
- Etkinlik kitaplarının oluşturulurken dikkat çekici ve beraberinde anlaşılabilir düzeyde dizayn edilmelidir.
- Engellilik derecesine göre sınıflar oluşturulup teknoloji bazlı donanımlarla desteklenmelidir.
- Zihinsel engelli bireylerin daha verimli ve sağlıklı ortamlarda çalışmalarını için en uygun fiziksel ortamın oluşturulmasına dikkat edilmelidir.
- Geri bildirim alınmasını sağlayacak uygulamaların oluşturulmasına dikkat edilmelidir.
- Dersin işleyişini müzik öğretmeni belirlemeli, müzik öğretmeni olmayan kademelere yönelik çalışmalar yapılmalı.

KAYNAKLAR

- Aile Eğitim Rehberi. (2014). T.C. *Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü "aile eğitim rehberi zihinsel engelli çocuklar"* 2014 s.30-31)
- Avcioglu, H. (2013). *Effectiveness Of Video Modelling In Training Students With Intellectual Disabilities To Greet People When They Meet. Educational Sciences: Theory and Practice*, 13(1), 466-477
- Başar, Ş.(2016), *6-12 Yaş Orta-Ağır Zihinsel Geriliği Olan Çocuklarda Ses, Ritim ve Hareket Uygulamaları* Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 415101013, 13
- Berrakçay, O. (2008). *Müziğin Bir Yaygın Gelişimsel Bozukluk Olan Otizmde Ortaya Çıkan Problemler Davranışlar Üzerindeki Etkisi: Ritim Uygulaması Çerçevesinde 4 Örnek Olay*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü
- Büyüköztürk, G. (2019), *Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, g. ve Demirel, F. Bilimsel araştırma yöntemleri*. (26. Baskı) Pegem Akademi.
- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma deseni nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. (S. B.Demir, Çev.; 3. Baskı). Eğiten Kitap.
- Çavdar, B.(2011),*Öğretilebilir Zihinsel Engelli Öğrencilerde Beden Eğitimi ve Spor Aktivitelerinin Toplumsallaşma Düzeylerine Etkisi*, Ege üniversitesi, İzmir, 301442, 13,14
- Çelik, P.(2014).*Türkiye’de ve Avrupa’da 2000-2013 Tarihleri Arasında Özel Gereksinimli Çocuklarla İlgili Yapılmış Olan Müzik Eğitimi Çalışmalarının Değerlendirilmesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir

- Doğan, C.(2011).*Türkiye ’deki İlköğretim Düzeyindeki Eğitilebilir Zihinsel Engelliler İçin Müzik Eğitiminin Durumu ve Öğretim Programı Model Önerisi*, Gazi Üniversitesi, Ankara, 290572, 15
- DİE (2002). *Türkiye Özürlüler Araştırması*: Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Erişim 19.04.2020
www.tuik.gov.tr/IcerikGetir.do?istab_id=14
- Eren, G. (2019).*Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Babaların Stres Düzeyleri ve Stresle Başa Çıkma Yöntemlerinin İncelenmesi: Karma Desenli Bir Çalışma*, Muğla Sıtkı Koçma Üniversitesi, Muğla, 599830
- Eskioğlu, İtr. (2003)*Müzik Eğitiminin Çocuk Gelişimi Üzerindeki Etkileri. Cumhuriyetimizin 80. Yılında Müzik Sempozyumu*, 30-31, İnönü Üniversitesi, Malatya Bildiriler,s.116-123
- Gönültaş, S: G.(2019).*Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Olan Ebeveynlerin Bakım Yükü, Sosyal Destek Düzeyleri ve Yaşam Kalitesi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Manisa, 576652, 14,15
- Karagöz, M. (2019). *Ritim İçerikli Müziksel Uygulamaların Orta ve Ağır Düzey Zihinsel Engelli Bireylerin Davranışları Üzerindeki Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya, 576358, 19
- Kenci, E. (2016). *Genel Anestezi Altında Yapılan Ağız ve Diş Tedavilerinin Zihinsel Engelli Hastaların Yaşam Kalitesi Üzerindeki Etkisi* Uzmanlık Tezi, T.C. Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana, 428863, 5
- Kırşehirli, M. (2011). *Zihinsel Engelli Çocuklara Özbakım Becerilerinin Şarkı Yoluyla Öğretilmesi*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu

- Kınalı, Gülsevim. (2003). *Zihinsel Engellilerde Beden-Resim-Müzik Eğitimi*, Farklı Gelişen Çocuklar. Editör: Adnan Kulaksızoğlu. Epsilon.
- Koca, C. (2010). *Engelsiz Şehir Planlanması Bilgilendirme Raporu*, Dünya Engelliler Vakfı, İstanbul, 4
- Kurt, G.(2006). *Zihinsel Engelli Çocuklarda, Müzik Dinlemenin Öğrenme Üzerindeki Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- MEGEP.(2007). *Meslekî Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi*, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Zihinsel Engelliler. Ankara: MEB
- MEGEP. (2008). *Meslekî Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Özel Eğitimde Müzik Etkinlikleri*, Ankara, MEB
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2015). *Çocuk Gelişimi Zihinsel Engelliler Bireysel Öğrenme Materyali*, Ankara
- Milli Eğitim Bakanlığı (2020). *Engelliler Hakkında Kanun 5378*, Resmi Gazete Sayı 25868, Tertip 5, Cilt 44 sayfa:1 (04.04.2020) tarihinde http://orgm.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=608 adresinden alınmıştır
- Öztürk, M. (2012). *Türkiye’de Engelli Gerçeği Raporu*, Canda Özür Olmaz Derneği, İstanbul
- Öztürk, M.O. (2002). *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları*. (9. Basım). Ankara.
- Palancı, M. (2015). *Eğitim Psikolojisi*, (Terzi, Ş.I.) *Özel Gereksinimli Çocuklar*. İkinci Baskı. Ankara Pegem A. Yayıncılık ss.496 – 488-485-489
- Patton, M. Q. (1987). *How tousequalitativemethods in evaluation* (No. 4). Sage.

Pektaş, S.(2019) *Müzikal Etkinliklere Dönüştürülmüş Sosyal Öykü Uygulamalarının Gelişimsel Yetersizliği Olan Çocuklara Sosyal Beceri Öğretiminde Etkililiği*, İnönü Üniversitesi, Malatya, 46

Resmi Gazete. (2005). 5378 Sayılı *Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun*. 11, 18.04.2020

SEVİLMİŞ, A.,& YILDIZ, O. (2022). Focusgroups: A practicalguideforsportededucationresearch. *International Journal of Recreationand Sports Science*, 6(1), 33-43.

Sims, M. (2013). *IntellectualandDevelopmentalDisability*. İçinde Kliegman, R.

M.,Lye, P. S., Bordini, J. B., Toth, H., Basel, D. (Ed.), *Nelson Pediatric Symptom-BasedDiagnosis*, 24, 367-392.e2. 10.06.2021, <https://www.clinicalkey.com/#!/content/book/3-s2.0-B9780323399562000248>

Somakcı, P. (2003). *Türklerde Müzikle Tedavi*. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler

Enstitüsü Dergisi,1(15),131-140. Retrievedfrom

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/erusosbilder/issue/23748/253005>

Şahin, S. (2015).*Öğretmen Adaylarının Engellilerin Eğitiminde Sanatla Terapi İle İlgili Görüşlerinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul,414430, 34

Şakalar Yılma, G.(2017).*Türkiye’de Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocukların Özel Eğitim Müzik Derslerinde Kullanılabilecek Bir Bilgisayar Destekli*

Müzik Ders Modülü Tasarımı, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

Tabaşı, M.(2020).*Zihinsel Engelli Bireylere Evde Bakım Veren Aile Üyelerinin Yaşadıkları Güçlükler*, Yüksek Lisans Tezi, T.C Üsküdar Üniversitesi, İstanbul, 615965, 15

Tecimer, B., Doğan, C. (2017).*Eğitilebilir Zihinsel Engelliler İlköğretim Okulu Müzik Dersi Öğretim Programının Öğretmenler Açısından Değerlendirilmesi*, Kastamonu Eğitim Dergisi, Cilt:25 No:3

T.C Milli Eğitim Bakanlığı (2011).*Aile ve Tüketici Hizmetleri, Engelli Bireyler* 762SHD026 syf:4,5,6,7,10,11,12.

TÜİK.(2010)*Engelli İstatistikleri, Engellilerin Sorun ve Beklentileri Araştırması*, http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=1017
18.04.2020

Uçar, A. (2016).*Zihin Yetersizliği Olan Bireylerin İstihdam Sürecinde Yer Alan Paydaşların İstihdam Sürecine Yönelik Görüş ve Önerileri*, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 438264, 13

Varış, Y., Hekim, M. (2017). *Özel Gereksinimli Bireyler ve Müzik Eğitimi*, Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi (GEBD), Cilt.3; Sayı.3; 2017; 29~42,ss:1-2

WHO Dünya Sağlık Örgütü. (2011). *Dünya Engellilik Raporu*. Ankara: Anıl Group Matbaa

Yıldırım, P. (2010). *Zihinsel Engelli Çocuklara Kavram Öğretiminde Müziğin Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşleri*, Gazi Üniversitesi, Ankara, 12

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (12.Baskı) Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, G.,& Uçan, B. (2014). *Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Müzik Aletlerinin Görsel Destekli Algılanabilirliği Üzerine Bir Çalışma.*

<http://tdk.gov.tr/> (27.05.2020)

EKLER

EK-1. ÖĞRETMEN GÖRÜŞME FORMU

EK-2. ETİK KURUL ONAYI

EK-3. ONAM FORMU

EK-4. MEB İZİN FORMU

EK-1. ÖĞRETMEN GÖRÜŞME FORMU

ORTA VE AĞIR DÜZEY ZİHİNSEL ENGELLİLERDE MÜZİK ETKİNLİK UYGULAMALARI

Başlıklı yüksek lisans tezi kapsamına kullanılmak üzere hazırlanan kişisel bilgi formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formu.

Araştırmamın amacı, orta ve ağır düzey zihinsel engelliler için müzik dersinde kullanılan öğretim programında yer alan etkinliklerin bazı özellikler açısından incelenmesi ve bu etkinlikler hakkında öğretmen görüşlerinin belirlenmesidir. Görüşme sorularına vereceğiniz yanıtlar sadece bu araştırmada kullanılacak ve araştırma sonuçları raporlaştırıldığı zaman kesinlikle isminiz kullanılmayacaktır. . Bilimeve müzik eğitimine sunacağınız katkıdan ve katılımınızdan dolayı teşekkür edersaygılarımı sunarım.

A. KİŞİSEL BİLGİLER
1. Cinsiyet:
2. Yaşınız:
3. Görev Yeriniz:
4. Mesleki kıdem yılınız:
5. Mezun Olduğunuz Fakülte/ Bölüm:
6. Eğitim Düzeyiniz: (Lisans/yüksek lisans/sanatta yeterlik/doktora)

B. GÖRÜŞME SORULARI

1. Derslerinizde müzik öğretimi için ne tür etkinlikler yapmaktasınız? Bu etkinlikler için etkinlik kitabından yararlanıyor musunuz?-Eğer yararlanıyorsanız ders kitaptaki etkinlikleri tam olarak sizin ve öğrencilerin isteklerine nitelik yönünden cevap vermekte midir?
2. Size göre iyi bir müzik etkinliği nasıl olmalıdır?
3. Orta ve ağır düzey zihinsel engelliler için müzik dersinde kullanılan öğretim programında müzik etkinliklerine ne derecede yer verilmektedir?

4. Müzik etkinliklerini öğrencilerin becerilerini geliştirdiğini düşünüyor musunuz? -Bu becerilerin neler olduğunu düşünüyorsunuz?
5. Kitapta yer alan etkinliklerin orta ve ağır derece zihinsel engelli çocukların gelişim özelliklerine ne derecede uygundur?
6. -Şarkı etkinlikleri için ne söyleyebilirsiniz?
7. Güncel olarak kullanılan etkinlik kitabında, müzik etkinliklerinde yer alan kazanımlar öğrencilerin hedeflenen davranış ve tutumları edinmelerinde ne derecede yeterlidir?
8. Orta ve ağır düzey zihinsel engelli öğrencilerin müzik eğitiminde, kullanılan kaynaklardaki etkinliklerin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? -Eğer yetersiz ise nasıl bir süreç izlenmelidir? Siz bunun için ne yapıyorsunuz?
9. Konu ile ilgili eklemek istediğiniz görüş ve önerileriniz nelerdir

Görüşme soruları burada bitti, vakit ayırdığınız için size teşekkür ediyorum. Söylediğiniz şeyler yaptığımız araştırma için çok önemli. Araştırma sonuçları hakkında isterseniz sizi bilgilendirebiliriz. İyi çalışmalar diliyorum

EK-2. ETİK KURUL ONAYI

Evrah Tarih ve Sayısı: 02/02/2022-E.140241

T.C. İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE ETİK KURULU Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma Etik Kurulu		
Oturum Tarihi : 01/02/2022	Oturum Sayısı : 2	Karar Sayısı : 2022/2-6
Etik Açısından Uygun		
Çalışma Adı	Ota ve İleri Derece Zihinsel Engellilerde Müzik Etkinlik Uygulamaları	
Araştırmacılar	Yüksek Lisans Öğrencisi Sena ÇANKIR (Yürütücü) Dr.Öğretim Üyesi BETÜL KARAGÖZ DURSUN (Danışman)	
Başkan Kurul Üyesi Prof.Dr. Hüseyin Suphi ERDEM Başkan Yardımcısı Kurul Üyesi Prof.Dr. Mustafa ARSLAN Kurul Üyesi Prof.Dr. Mehmet GÜNGÖR Kurul Üyesi Prof.Dr. Süleyman ÇALDAK Kurul Üyesi Prof.Dr. Nesrin SİS Kurul Üyesi Prof.Dr. Mehmet ÜSTÜNER Kurul Üyesi Prof.Dr. Lutfiye ÖZDEMİR Sekreter Hatice CİHAN		

E-İmzalıdır.
Etik Kurul Başkanı
Hüseyin Suphi ERDEM

EK-3. ONAM FORMU

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA ETİK KURULU
BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Bu formun amacı katılmanız rica edilen araştırma ile ilgili olarak sizi bilgilendirmek ve katılmanız ile ilgili izin almaktır.

Bukapsamda “Orta ve Ağır Düzey Zihinsel Engellilerde Müzik Eğitim Uygulamaları” başlıklı araştırma “Sena ÖZTAŞ” tarafından **gönüllü katılımcılarla** yürütülmektedir. Araştırma sırasında sizden alınacak bilgiler gizli tutulacak ve sadece araştırma amaçlı kullanılacaktır. Araştırma sürecinde konu ile ilgili her türlü soru ve görüşleriniz için aşağıda iletişim bilgisi bulunan araştırmacıyla görüşebilirsiniz. Bu araştırmaya **katılmama** hakkınız bulunmaktadır. Aynı zamanda çalışmaya katıldıktan sonra çalışmadan **çıkabilirsiniz**. Bu formu onaylamanız, **araştırmaya katılım için onam verdiğiniz** anlamına gelecektir.

Araştırmayla İlgili Bilgiler:

Araştırmanın Amacı:

Araştırmanın Nedeni:

Süresi: 08.02.2022/18.06.2022

Araştırmanın Yürütüleceği Yer: Malatya

Çalışma Katılım Onayı:

Katılmam beklenen çalışmanın amacını, nedenini, katılmam gereken süreyi ve yeri ile ilgili bilgileri okudum ve gönüllü olarak çalışma süresince üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma ile ilgili ayrıntılı açıklamalar sözlü olarak araştırmacı tarafından yapıldı. Bu çalışma ile ilgili faydalar ve riskler ile ilgili bilgilendirildim.

Bu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının (Islak imzası ile)

Adı-Soyadı:

İmzası:

Araştırmacının

Adı-Soyadı: Sena ÖZTAŞ

e-posta:

İmzası:

BAŞVURU NO	202112132380226139
ÜNİVERSİTE ADI	İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
ENSTİTÜ ADI	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
BÖLÜM ADI	
ÖNVAN	Öğrenci
TC KİMLİK NUMARASI	
KONU	Orta ve İleri Derece Zihinsel Engelli Öğrencilerde Müzik Etkinlik Uygulamaları
ARAŞTIRMA TÜRÜ	Yüksek Lisans Tezi
ÖRNEKLEM GRUBU	Öğretmen,
KAPSAMI	Okul/Kurum,
İLLER	MALATYA
KURUM TÜRLERİ	Özel Eğitim Uygulama Merkezi,
İLETİSİM BİLGİLERİ	

Yukarıda bilgileri bulunan proje uygulamaları için Millî Eğitim Bakanlığından gerekli izinlerin alınması hususunda gereğini bilgilerinize arz ederim.

Ek listesi

Tez Önerisi
Kabül Kabul Formu
Veri toplama araçları

İmza
SENA ÖZTAŞ
Öğrenci

Dilekçe ve eklerinin üst yazı ile MALATYA VALİLİĞİ İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE ulaştırılması gerekmektedir.